

Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 6-2009
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND

→ [Skogpoliti](#) side 29-31

→ [Klimaspesial](#) side 10-15

→ [Havnegørr](#) side 6-7

Klimatoppmøtet i København:

TIDENES VIKTIGSTE OPPGAVE

Samspill er vårt fortrinn

omkraft Foto: Kjetil Alsos

EKOFISK

1969 - 2009

Siden det første mennesket gikk på månen i 1969, har vi arbeidet med utvinning av olje og gass på Ekofisk-feltet. Nye løsninger gjør at vi nå kan samarbeide uten grenser – mennesker og teknologi smelter sammen. Dette kaller vi integrerte operasjoner, og slik utvinner vi stadig mer av Ekofisk-feltet. Det første og største produserende feltet på norsk sokkel. 40 år med verdiskaping, og reisen fortsetter.

ConocoPhillips er et internasjonalt integrert energiselskap med aktivitet over hele verden. Hovedkontoret ligger i Houston, USA. Virksomheten i Norge ledes fra selskapets kontor i Tananger i Sola kommune. ConocoPhillips er største utenlandske operatør på norsk sokkel. Selskapet står bak driften av feltene i Ekofisk-området og har attraktive eierandeler i felter som Heidrun, Troll, Statfjord, Visund, Oseberg, Alvheim og Grane.

ConocoPhillips

Utgiver av Natur & miljø:

Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvern.no

Journalister: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no
Martin Ødegaard
mo@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Kristian Skjellum Aas
Designmal: Gazette
Trykk: GRØSET™

Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medreg@naturvern.no
eller www.miljojournalen.no

Naturvernforbundet innestår ikke
for miljøvennligheten til de bedrifter,
tjenester eller produkter som det
annonseres for i Natur & miljø/
Miljøjournalen.

Norges
Naturvernforbund
Friends of the Earth Norway

INNHold: NR 6/09

”Dette er den mest omfattende, viktigste og vanskeligste forhandlingsprosess mennesket noen gang har drevet.”

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim, side 10

Merkes til døde side 4-5

Forsinket havnerydding side 6-7

Krever klimarettferdighet side 16-17

Oversvømmer myrhauk side 19-21

Vokter skogsreservat side 29-31

Vern kystnatur side 34-35

FASTE SIDER

I korthet / side 6, 15 og 18

Fotokonkurranse / side 22-23

Nytt fra Naturvernforbundet / side 33-35

Miljøagentene / side 36-37

Historie / side 38

Klimaforhandlinger side 10-15

I desember holdes klimatoppmøtet COP15 i København. Flere kaller det verdens viktigste møte noensinne, og risikoen for fiasko er overhengende. Natur & miljø gir deg det du trenger for å følge med.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

Forside: Smeltende isfjell. Foto: Tom Schandy/Samfoto

Neste Natur & miljø kommer i februar 2010.

LEDER

Klima for jul

Midt i julestria, med shopping og forbruksfest, skal tusenvis av delegater, aksjonister, pressefolk og andre samles i København for, om mulig, å bli enige om en ny verdensomspennende klimaavtale. Målet for de fleste landene er å få en så sterk avtale at utslippene begrenses slik at temperaturøkningen på kloden vår holdes under kontroll.

Dessverre er det også mange aktører som setter kortsiktig profitt høyere enn fremtiden for planeten. Både olje-, gass- og kullindustri, bilindustri og flyselskaper, som er blant de største forurenserne, har begynt å snakke om utslippsreduksjoner og klima, men de faktiske utslippene fortsetter å øke. Retorikk er ikke nok for å hindre konsekvensene av en global, menneskeskapt temperaturstigning. En ny klimaavtale må både legge klare begrensninger for hvor mye klimagasser som kan slippes ut, sørge for en rettferdig fordeling av krav, og gi industrien incentiver til å produsere mer klimavennlige varer på en mer fornuftig måte.

Mulighetene er der. Problemet har vi visst om lenge. Men politikere, næringslivsledere og andre beslutningstakere over

hele verden har i mange år lekt struts i forhold til klimaendringene, og stukket hodet i sanden. Det gir også oss vanlige forbrukere et sterkt argument for å gjøre det samme.

Derfor blir det riv ruskende galt når miljø- og utviklingsminister Erik Solheim sier at ”de politiske lederne ligger foran sin befolkning” når det gjelder klimaspørsmålet. Det er politikernes handlingslammelse og strutsepolitikk gjennom tiår som gir oss vanlige dødelige de beste argumentene for å ikke tenke miljø og klima i de valgene vi gjør som enkeltpersoner. Når Statoil får slippe ut nær sagt ubegrensede mengder klimagasser fra sitt anlegg på Melkøya, hvorfor skal da jeg ta toget istedenfor bilen? Når Norge oppfyller Kyoto-avtalen gjennom å kjøpe seg fri, hvorfor skal jeg ta bryet med å redusere mine utslipp? Det kan da ikke være så farlig når selv politikerne ikke tar dette på alvor?

En ambisiøs klimaavtale i København vil være en god julegave til menneskeheten. Men den må brukes, og gi reelle kutt, for at klimautfordringen skal løses. God jul!

Kristian S. Aas / Redaktør

VILLE DYR MERK

Utrydningstruede rovdyr skades og dør jevnlig som følge av merking. I år måtte en gaupe avlives da den ble lammet etter å ha blitt skutt med bedøvelsespil. Nå melder Mattilsynet at de skal ut i felt og overvåke feltforsøkene.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Et helikopter følger etter ei ung hunngaupen i lav høyde. En intens jakt foregår i ett minutt. Dyret blir rammet av en bedøvelsespil i ryggen, fortsetter noen meter før den faller om.

Gaupa blir merket med radiohalsbånd. For å unngå å stresse henne unødig, blir hun forlatt. Men noe er galt, fryktelig galt. Gaupa beveger seg nesten ikke. I løpet av den neste uka flytter hun seg bare noen hundre meter, stadig mindre for hver dag. Den 3. mars blir gaupa funnet ute av stand til å bevege seg. Avliving er eneste alternativ.

Historien er ikke enestående. Fra 1995 til 2008 døde 5 gauper i Norge i forbindelse med bedøving og merking. Tall for Skandinavia viser at 16 gauper, 13 jerver, 10 brunbjørner og 3 ulver har mistet livet fra åttitallet frem til 2006.

FORSØKSMUS GÅR FORAN ROVDYR

Mattilsynet gjennomfører jevnlig kontroller av laboratorier som driver forsøk på mus, rotter og andre forsøksdyr. Tilsynet har også ansvar for å føre tilsyn med at de store rovdyrene behandles forsvarlig, men har ikke foretatt en eneste inspeksjon ute i felt så lenge merkingen har foregått. Det blir det en endring på nå. Til neste år skal det for første gang føres tilsyn med feltforsøkene.

— Vi vil trolig få anledning til å se på merking av rovdyr i felt i løpet av 2010, sier Eli Volckmar, leder av forsøksdyrutvalget. Utvalget er oppnevnt av Mattilsynet for å sikre at forsøksdyr behandles på en skikkelig måte.

FLEST GAUPER DØR

Internasjonalt regnes det som uakseptabelt hvis mer enn 2 prosent av dyrene dør i forbindelse med innfangning og bedøving. Av de store rovdyrene i Skandinavia er det

bare brunbjørnen som ligger på et akseptabelt nivå, med 0,9 prosent dødsfall. Verst er det for gaupene, hvor dødeligheten ligger på 4,2 prosent. Det dør også uakseptabelt mange ulver og jerver, med en dødsprosent på henholdsvis 3,4 og 2,8. Over halvparten av dødsfallene er knyttet til innfangning og bedøvelse. Resten skyldes problemer med radiohalsbånd og radiosendere som er operert inn i buken på dyret.

KONTROLLERT FORGIFTNING

— Anestesi er i realiteten en kontrollert forgiftning av hjernen og resten av kroppen. All anestesi innebærer en risiko, uavhengig om pasienten er et menneske eller et dyr. Det dør folk under anestesi på sykehus hvert eneste år, sier professor Jon Martin Arnemo fra Norges veterinærhøgskole, som er ansvarlig veterinær på merking og forskning på store rovdyr i Skandinavia.

Årlig merkes cirka 30 store rovdyr i Norge. Ifølge Arnemo går antall merkinger ned i Norge.

— Det merkes 1-3 bjørner, noen få ulver og 15 til 25 gauper årlig i Norge. Vi har ingen prosjekt med merking av jerv, sier Arnemo.

De siste årene har rovdyr også blitt merket av hensyn til forvaltning. Myndighetene vil vite hvor mange rovdyr vi har og hvor de til enhver tid befinner seg. Kunnskapen er viktig for beregning av fellingskvoter.

— UAKSEPTABEL PÅKJENNING

Hvordan merkingen påvirker adferd, forplantning og dyrevelferd er det forsket svært lite på.

— Det er stort sett dødeligheten som blir registrert. Som biolog mener jeg at disse dyrene påføres mye ekstra påkjenning. Det er helt uakseptabelt, både vitenskapelig og etisk. Det er svært få studier på dette, men den kunnskapen vi har antyder at merkingen er langt mer betenkelig enn man har trodd, sier biologen Anton Krag, som er

FOTO: BJØRN BRENDÅKEN

ES TIL DØDE

FOTO: BJØRN BRENNBAKKEN

daglig leder i Dyrevernalliansen. Inntil i fjor var han medlem av forsøksdyrutvalget.

— MANGLENDE RAPPORTERING

Skader og dødsfall som følge av merkingen skal rapporteres inn til forsøksdyrutvalget. Det er imidlertid flere eksempler på at det ikke har skjedd.

— Rapportering har alltid vært et problem. Nylig måtte en merket gaupe med sår i nakken avlives, men obduksjonsrapporten ble ikke sendt til forsøksdyrutvalget. Utvalget måtte selv be om å få den oversendt, forteller Krag, som frykter at mørketallene er store.

Han henviser til kanadisk forskning som viser flere uheldige påvirkninger av merking av bjørn.

— Det har blant annet kommet frem at dyrene ofte unngår de områdene hvor de ble fanget. Det kan være svært uheldig for bestanden, sier Krag.

— ETISK UFORSVARLIG

Også naturfotografene Bjørn Brennbakken og Geir Skillebæk mener merkingen kan være en stor belastning på rovdyrene. I fjor sendte de et innspill til forsøksdyrutvalget hvor de gir eksempler på det de mener er dyreetisk uforsvarlig merking. I 2003 dør en ulvevalp fra Gråfjell-flokken av sjokk etter å bli merket for andre gang. Opptak fra Storsjøen viser også at halsbåndet dunker mot valpens bryst når den løper. I 2004 blir flere ulver fra Koppang-flokken og Gråfjell-flokken jaget og stresset i flere omganger, i ett tilfelle opptil tre timer. I 2007 blir alfahannen i Kynnareviret utsatt for fem merkeforsøk i parringstiden. Det blir ikke registrert parring her dette året.

-- Radiomerking av valper i vekst er dyreetisk uforsvarlig. Vi registrerer at ulver blir stresset og preget av helikoptermerking, og merking i parringstiden er etisk betenke-

lig, skriver Skillebæk og Brennbakken.

De har ved flere anledninger påpekt at halsbånd har gitt gnagsår på ulv, blant annet på den mye omtalte Mangenulven.

VIL IKKE DISKUTERE ETIKK

— Vi evaluerer og tilpasser metoder og utstyr hele tiden. Hvorvidt det er ubehagelig for ulven å springe rundt med halsbånd er vanskelig å svare på. I vårt materiell er det ingenting som tyder på at merking endrer adferd, men dette er en gråsone hvor det ikke finnes eksakt vitenskap, sier Arnemo.

Han ønsker ikke å gå inn i den etiske debatten.

— Vi planlegger og gjennomfører forsøk og prosjekter som er ønsket av myndigheter og forvaltning. Vi ønsker ikke å delta i den etiske debatten. Når det er sagt, gjør vi ikke noe vi selv mener er uetisk, sier Arnemo.

Brukte ikke krisepenger

Enova fikk en ekstrabevilgning fra staten på 1200 millioner kroner i forbindelse med krisepakken i januar. Men hittil er kun én million av midlene brukt, avdekker Dagens Næringsliv. Forutsetningen for krisepakkemidler var at disse skulle bevilges til prosjekter som kunne igangsettes raskt, for å sikre sysselsetting og omløp i økonomien.

— Dette må kalles en skandale, sier Line Henriette Holten Hjemdal (Krf) til Dagens Næringsliv. Enovas direktør Nils Kristian Nakstad understreker at det er gitt tilsagn for hele beløpet.

Dobbeltspor åpnet

Det nye dobbeltsporet på jernbanen mellom Stavanger og Sandnes har åpnet. Sporet, som muliggjør en doubling av togfrekvensen på strekningen, har vært under bygging siden 2006. Kjøretiden er på 16 minutter mellom Norges 4. og 9. største by, og underveis stopper toget på fire nye stasjoner som blant annet dekker nye Viking stadion og viktige byutviklingsområder.

Finnes også i hermetikk

FOTO: CAREY TILDEN/FLICKR.COM

Etter avsløringer om at miljøgiften Bisfenol A finnes i tåteflasker og smokker, har det kommet bedre og flere alternativer på markedet. Nå roper det amerikanske magasinet Consumer Reports varsko når det gjelder innhold av miljøgiften i hermetikkbokser. Det ble likevel gjenfunnet bare små mengder i de fleste matproduktene i boksene, men ved et par tilfeller var innholdet av giften så høyt at det kan være risikabelt. Bisfenol A er en bestanddel i epoxylakken som brukes på innsiden av hermetikkbokser.

Nyheter: Forurensning i havner og fjorder

SKJÆR I SJØE HAVNERYDDING

32 fjord- og havneområder i Norge er så forurenset at enkelte typer fisk og skalldyr ikke er egnet som mat. 17 av disse skal det nå ryddes opp i, men lokal motstand, fortsatt tilsig av forurensning og feil ved deponering fører til forsinkelser og krøll.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Flere norske fjordområder er sterkt påvirket av forurensning fra industri, bebyggelse, trafikk og skipsfart. 17 av disse områdene skal nå ryddes, men "signaturprosjektet" i Oslo kom skjevt ut. De siste tre årene har mediene i hovedstaden vært fulle av nyheter om "giftdumpingen" ved Malmøykalven i Oslofjorden, der de forurensede massene skulle deponeres på havbunnen og dekkes til med rene masser. I tillegg ble det avdekket brudd på kravene for hvordan massen skulle deponeres: De forurensede massene skulle føres ned til havbunnen i et rør for å minske spredningen av miljøgifter, men ved flere tilfeller skal massene ha blitt sluppet i overflaten. Statens forurensningstilsyn (SFT) anmeldte deretter aktørene for brudd på utslippstillatelsen i forbindelse med deponeringen.

UHELDIG MED BRUDD

2. november startet rettssaken etter deponeringen. Tiltakshaver Oslo Havn, entreprenøren Secora og Norges geotekniske institutt er tiltalt for brudd på forurensningsloven og for falsk forklaring til offentlige myndigheter. Seksjonssjef Ingvild Marthinsen ved sedimentseksjonen i SFT innrømmer at det er svært uheldig for prosjektet at ikke kravene i tillatelsen har blitt fulgt ved alle nedføringene..

— Men til tross for disse bruddene på tillatelsen har vi oppnådd ganske gode resultater i Oslo. Flere av områdene i indre havn som har blitt ryddet, har oppnådd kravene til god kvalitet i sedimentene. Men noen

områder er fremdeles ikke rene nok. Der er sedimentkvaliteten fortsatt mindre god eller dårlig. Vi har bedt om en risikovurdering av disse områdene. Dette er områder hvor det bare har blitt mudret, og det ikke i tillegg har blitt tildekket, sier Marthinsen.

I tillegg har SFT enda ikke mottatt den endelige sluttrapporten om at massene i dypvannsdeponiet er tildekket med minst 40 centimeter rene masser, slik at de faktisk blir liggende i ro, og ikke fortsetter å tilføre miljøgifter til vann, fisk og skalldyr.

GÅR SIN GANG

Til tross for disse problemene i Oslo går andre ryddeprosjekter sin gang. To mindre prosjekter i regi av Kystverket i Stamsund og Havøysund er godt i gang. Planleggingen går for fullt i både Bergen og Trondheim, og oppryddingen i Tromsø er ventet igangsatt i vinter. Her skal de forurensede massene deponeres i kanten av en nybygd kai, kapslet inn i betong.

AKTIV FORURENSNING I BERGEN

Den største utfordringen når det gjelder opprydding i fjorder og havner er å hindre at områdene igjen blir forurenset. Her er utfordringene store, for det finnes fortsatt mange aktive kilder for forurensning. I Bergen ble det brukt spesielt store mengder maling som inneholdt miljøgiften PCB, som nå flasser av og ender opp i havnebassenget. Hele prosessen med opprydding av havnebassenget i Bergen er utsatt, og hovedgrunnen er avskalling av PCB-holdig maling. Fabrikkene som produserte denne malingen er stort sett nedlagt for lenge siden, og dermed finnes det ikke lenger noen

N FOR G

Fakta

Handlingsplan for opprydding av forurenset sjøbunn

Handlingsplanen ble utarbeidet i 2007 på bakgrunn av fylkesvise tiltaksplaner for opprydding av forurenset sjøbunn. 17 områder er prioriterte: Oslo, Drammen, Sandefjord, Grenland, Arendal, Kristiansand, Farsund, Stavanger, Bergen, Sørfjorden/Odda, Ålesund, Sunndalsfjorden, Trondheim, Ranfjorden, Harstad, Tromsø og Hammerfest.

Puddefjordsbroen i Bergen var opprinnelig dekket av hvitmaling, som ble sandblåst av broen på 80-tallet. Den viste seg å inneholde store mengder PCB, som nå forurenser Puddefjorden.

FOTO: ARNE HALVORSEN/FLICKR.COM

forurenser som kan betale for den enorme oppryddingsjobben. I tillegg er malingen svært vanlig, og finnes på rundt 30 prosent av de undersøkte husene i Bergen. Oppryddingsjobben blir enorm, tidkrevende og kostnadskrevende.

MÅ RYDDE PÅ LAND FØRST

— Dette blir en lang prosess. I tillegg til PCB-holdig maling og murfasader er byjorden generelt forurenset, så vi har også problemer med tilsig av forurensning fra andre kilder. Vi har forsøkt å kartlegge de

aktive kildene som finnes, og jobber med tiltak for å få kontroll over disse. Dette er et omfattende arbeid med mange aktører, men det må gjøres før vi begynner å rydde opp i fjorden. Hvis ikke kommer bare forurensningen tilbake, sier Per Vikse, prosjektleder for oppryddingen i Bergen havn.

PILOTPROSJEKT NESTE ÅR

I løpet av 2010 skal man gjennomføre et pilotprosjekt på Laksevåg i Bergen, samt planlegge hvordan man skal få fjernet de forurensede massene i Puddefjorden og

Store Lungegårdsvann.

— Vi har lagt merke til hva som har skjedd i Oslo, og er interessert i å identifisere interesser som folk har i området. Det kommer til å bli mange dialog- og informasjonsmøter for å identifisere spørsmål vi har oversett. Vi vil trekke lærdom av problemene de har hatt i Oslo, sier Vikse, som påpeker at dypvannsdeponi ikke er en aktuell lagringsform for de forurensede sedimentene fra Bergen.

— Det finnes ikke egnet plass for dypvannsdeponi i nærheten, sier Vikse.

— Mangler helhetlig tenkning

Vera Eriksen, leder av Naturvernforbundet i Finnmark, mener at Sametinget mangler en helhetlig tankegang i forhold til natur- og miljøspørsmål.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

FOTO: SAMETINGET

Lederen er selv same og sier at hun ønsker å ta opp det prinsipielle i at Sametinget ikke har noe helhetlig politisk dokument i forhold til natur- og miljøspørsmål.

— De har mange meninger når de uttaler seg i konkrete saker, men de uttaler seg ikke prinsipielt om natur og miljø som urfolksorgan, sier hun.

— De tar tak i enkelte saker, men så lar de være å engasjere seg i andre, sier Eriksen, og nevner dumping av miljøgifter i Bøkfjorden som en sak hvor Sametinget har vært helt fraværende. Eriksen mener at argumentasjonen ikke henger sammen og er hullete.

20 ÅR ETTER

— Denne debatten burde vi hatt da Sametinget ble åpnet for 20 år siden, sier Eriksen.

— Det skulle vært en av de første sakene man diskuterte, da kunne vi ha mye kommet lenger.

Hun sier at hun innimellom opplever det som en vond debatt, som i perioder ikke er strukturell og saklig.

— Sametinget påpeker i alle situasjoner at samene er urfolk som lever av og for naturen, men de mangler helhetssynet.

Med miljøtrusler som nedbeiting, motor-

ferdsel og miljøgifter i fjordene ønsker hun å utfordre Sametingene i Norge, Sverige og Finland på hva de ønsker å gjøre med naturen.

Eriksen hevder at hun som sametingsvelger er skuffet og sier at flere andre også etterlyser en helhetlig plan fra Sametinget i natur- og miljøspørsmål.

OVERLATE TIL KOMMUNENE

Eriksen sier at det siste som har skjedd er at et medlem i Sametingsrådet har gått ut og sagt at man skal overlate spørsmål om natur og miljø til kommuner og fylkeskommunen.

— Det fritar ikke Sametinget for ansvar at kommunene og fylket har sine planer, sier Eriksen.

AVHENGER AV RESSURSER

Sametingspresident Egil Olli (Ap) sier til Natur & miljø at mye av Sametingets prioriteringer kommer an på ressursene som er til rådighet.

— Vi har vært aktive politisk, men når det gjelder hva man kan gjøre lokalt, så kan vi kanskje innrømme at vi ikke har gjort nok. Det er mange interesser som skal veies opp mot hverandre, men vi gjør det vi får til, sier Olli.

Naturvernforbundet

— LØPE SAUEBØ

Rovviltnemndene løper beitedyrnæringens ærend, gir gjennomgående for høye fellingskvoter og gjør svært lite for å oppnå bestandsmålene for ulv og bjørn. Det mener Naturvernforbundet, som nå krever en granskning av nemndene.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

— Rovviltnemndene skal både ta hensyn til rovdirene og beitedyrnæringens interesser, men svikter sin oppgave. Stort sett alle vedtak og hensyn går i rovdirenes disfavør, sier Arnodd Håpnès, fagleder i Norges Naturvernforbund.

Rovviltnemndene består av politikere utpekt av fylkesutvalget etter de ulike partienes størrelse i fylkestingene. Utvalget skal fastsette jaktkvoter og lage forvaltningsplan som både tar hensyn til rovdire og beitedyre.

ØNSKER NY VURDERING

— Ordningen fungerer ikke tilfredsstillende. Det er på høy tid at myndighetene tar den opp til ny vurdering, sier Håpnès.

Han har samlet eksempler på vedtak i rovviltnemndene som bryter med nemndenes mandat.

De siste årene har medlemmer fra landets rovviltnemnder vært ute og støttet ulovlig rovdirejakt, talt varmt for høyere jaktkvoter og lavere bestandsmål for rovdirene. Mange nemnder setter kvotene betydelig høyere enn de faglige anbefalingene, som tar utgangspunkt hvor mye jakt

Det krever granskning av rovviltnemndene: ER ÆREND FOR ØNDENE

de ulike bestandene tåler. I 2007 fattet rovviltnemndene i Hedmark, Oslo, Østfold og Akershus ulovlige vedtak om å åpne for lisensjakt på ulv. I løpet av de siste årene har miljømyndighetene måttet gå inn og endre flere av rovviltnemndenes fellingskvoter.

— GJØR INGENTING FOR ROVDYRENE

Mens situasjonen for gaupa har bedret seg de siste årene, er det fortsatt langt igjen før man når bestandsmålene for ulv og bjørn. I 2008 anbefalte for eksempel rovviltnemnda i Hedmark en fellingskvote på ti bjørner, hvilket var langt over den faglige anbefalingen. Saken endte med at Direktoratet for naturforvaltning måtte gå inn og redusere kvoten til to dyr.

— Det blir ikke lagt to pinner i kors for å sikre levedyktige bestander. Rovviltnemndene lager forvaltningsplaner som i stor grad er bestemt ut fra beitenæringens interesser. Fellingskvotene settes gjennomgående altfor høyt i flere av nemndene. For eksempel blir gaupekvotene alltid økt, ofte 15- 25 prosent over de faglige rådene. Og det gjør de uten noen faglig begrunnelse. Det er ikke en kunnskapsbasert forvaltning. Nemndene tar heller ikke tak i problemer med krypskyting, som truer bestander, forkludrer forvaltningen og er etisk forkastelig, sier Håpnes.

— LYTTEPOST TIL FOLK I BYGDENE

Arnfinn Nergård, som leder rovviltnemnda i Hedmark, forteller at han får mange reaksjoner på at forvaltningen går i rovdirenses favør.

— Vi prøver å forholde oss til de vedtakene som gjelder for rovviltforvaltningen. Det er veldig viktig å få til en balanse, slik at vi både tar hensyn til beitedyrnæringen og rovdirene, sier Nergård.

Han forstår Naturvernforbundets kritikk

Beitedyrnæringen krever at flere ulver skytes, og har i flere tilfelle fått støtte fra medlemmer av rovviltnemndene. Dette ulveskinnet ble funnet på et marked i Jokkmokk i Nord-Sverige.

FOTO: STATION96/ISTOCKPHOTO.COM

av at fellingskvotene settes høyere enn de faglige rådene, men mener utvalget har flere hensyn å ta.

— Politikerne skal utøve skjønn. De faglige rådene tar kun hensyn til den spesielle arten og ikke til skader på beitedyr. Rovviltnemndene er en lyttepost til folk ute i bygdene. Det ligger en kunnskap ute blant folk som skal tas hensyn til. Vår oppgave er å utøve skjønn, sier Nergård.

Han ønsker en debatt om hvor store rovdirebestander man kan ha i områder hvor det drives utmarksbeite.

— Synes du man også skal vurdere hvor mange sauer som bør slippes rett ut i rovdirerområdene?

— Ja, det håper jeg vi kan diskutere. Men i en verden som sulter synes jeg det er uetisk hvis vi ikke skal utnytte denne ressursen, sier Nergård.

HARDERE KLIMAFRO

I midten av desember møtes 192 land til det miljø- og utviklingsminister Erik Solheim kaller den omfattende, viktigste og vanskeligste forhandlingsprosess mennesket noen gang har drevet. Gammel rike og fattige land ble ikke mindre under klimaforhandlingene i Barcelona i november, og nå som kanskje det største problemet som skal løses i Københavnforhandlingene.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Hvor store utslippskutt skal de rike landene skal komme med? Et spørsmål som har vært mye omtalt, uten at man har kommet noe særlig nærmere en løsning. Det er i dag stor avstand mellom hva de rike landene tilbyr av utslippskutt og hva u-landene sier må til.

— Det er veldig bekymringsfullt. En av partene må slakke veldig av på kravene sine, sier Bård Lahn, klimarådgiver i Naturvernforbundet og medlem av den norske delegasjonen.

— Men at de fattigste u-landene skal gi seg på målet om 40 prosent kutt i i-land ser jeg ikke for meg.

KOALISJON AV UVILLIGE?

Han frykter at man kan komme til å få en koalisjon av uvillige, som for eksempel at USA og Kina går sammen om en svakere avtale.

— Det er heller ikke mange land som har en slik politisk situasjon at de kan gi lovnader om større kutt over bordet under en forhandlingsrunde, sier Lahn.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim mener at ikke bare i-landene bør ha utslippskrav. Det bør også stilles krav til de raskt voksende u-landene, som India, Brasil

og Kina.

— Det viktigste er hvordan forholdet mellom de rike landene og de raskt voksende u-landene skal være. Men man kommer ikke unna at også disse landene også må stilles krav til og må levere, sier Solheim.

FORSIKTIG OPTIMIST

Solheim kaller seg selv forsiktig optimist foran København.

— Men det betyr ikke at man kommer til å få et klimapolitikkens Big Bang som løser alle problemer. Og vi vil heller ikke lykkes med å få en folkerettslig forpliktende avtale i København, sier han, men legger til at det ikke må være tvil om at det er noe Norge går inn for. Solheim tror på en sterk bindende politisk avtale, som må ligge som en forutsetning for å komme fram til en folkerettslig avtale, som må komme i 2010.

— Dette er den mest omfattende, viktigste og vanskeligste forhandlingsprosess mennesket noen gang har drevet, sier han.

Solheim ser på USA som den viktigste enkeltaktøren, og mener at etter at Obama ble president, så har det vært et annet klima i klimaforhandlingene.

— Men det USA så langt har forpliktet seg på, er ikke godt nok for samfunnet og heller ikke for Norge, mener Solheim.

Bård Lahn, miljøbevegelsens representant i den norske delegasjonen til København, er noe betenkt foran den avgjørende forhandlingsrunden.

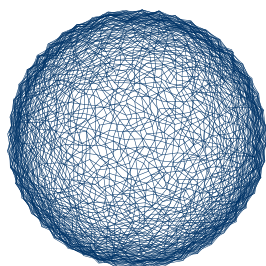
VIDERE KONFLIKT

På klimamøtet i Barcelona i november hardnet frontene mellom de rike og fattige

Pa Ousman Jarju (Gambia), Grace Akumu (Kenya), Kamel Djemouai (Algerie) og Bruno Sekoli (Lesotho) truet med å bryte forhandlingene i Barcelona. Det er knyttet stor spenning til hvordan den afrikanske gruppen vil opptre i København.

FOTO: ISD

COP15
COPENHAGEN
UN CLIMATE CHANGE CONFERENCE 2009

FOTO: MARTIN ODEGAARD

landene ytterligere.

Da Afrika-gruppen stormet ut av forhandlingene etter bare en dags diskusjoner, var det noe av det mest actionfylte som har skjedd i løpet av de siste to års forhandlinger. Og pressekonferansen som fulgte ga ikke bud om en snarlig løsning.

— De siste 3-4 årene har man ikke kommet fram til noe konkret. Vi står til ansvar for våre regjeringer og vårt folk, men vi trenger å reflektere over at Afrika og det afrikanske folk lider og dør akkurat nå, mens industrilandene ikke vil foreta seg noe, sa Algeries sjefsforhandler Kamel Djemouai.

Dagen etter var ikke Djemouai til stede på forhandlingene, etter at han var blitt kalt hjem av egne myndigheter. Den britiske avi-

Forhandlingenes lyspunkt

Et av Norges satsningsområder i klimaforhandlingene, skogsatsingen REDD (Reduced emissions from deforestation and forest degradation), har kommet mye lenger enn mange andre punkt i forhandlingene.

— På hele dette feltet har det skjedd enormt mye de siste årene, sier daglig leder i Regnskogfondet, Lars Løvold. Han mener man aldri har hatt større muligheter til å redde regnskogen enn det man nå har i København.

Løvold har jobbet med regnskogproblematikk i 20 år, og sier at klimaforhandlingene har medført en unik politisk interesse for regnskog.

Norge er i dag en helt sentral aktør i de internasjonale klimaforhandlingene når det gjelder regnskog. Løvold sier at en del av grunnen er regnskogmilliardene som kom på Bali-møtet i 2007, og

at folk lettere lytter til de som har lagt penger på bordet.

Regnskogfondet krever at reduserte utslipp fra avskoging må komme i tillegg til kutt i rike land. REDD har hovedfokus på karbonutslipp, men for å bli en langsiktig og effektiv mekanisme for skogbevaring må flere sentrale elementer på plass, mener Regnskogfondet. Det dreier seg blant annet om bevaring av biologisk mangfold, å unngå omdanning av naturskog til plantasjoner, unngå tømmerhogst i intakt skog og å sikre urfolks og andre skogfolks rettigheter.

Løvold er tydelig på at en REDD-avtale i København må ha et visst minimumsnivå.

— En dårlig REDD-avtale er kanskje verre for regnskogen enn ingen avtale, sier Løvold.

sen The Guardian skriver at andre afrikanske delegasjoner fikk telefoner fra hjemlige regjeringer om ikke å sette forhandlingene i fare rett før København. Algerie innrømmet at Djemouai var hjemkalt, men benektet at det var på grunn av Afrika-gruppens standpunkt.

SKAL FORTSATT FORHANDLE

Allerede dagen etter var fortsatte forhandlingene, og EU-kommisjonens forhandlingsleder, Artur Runge-Metzger, sa at man hadde hatt lange møter med de afrikanske landene, og at man nå kunne la forhandlingene gå framover.

På spørsmål om hva EUs reaksjon på Afrika-gruppens boikott av forhandlingene var, svarte Runge-Metzger at man trenger å komme fram til konklusjoner i København.

— De afrikanske landene peker på påvirkningen av klimaendringer i Afrika, men om man ser på finansieringspakken som ligger på bordet går mesteparten av de pengene rett til Afrika, sa han.

VIL IKKE OFRES FOR USA

Afrika-gruppens mål med boikotten var

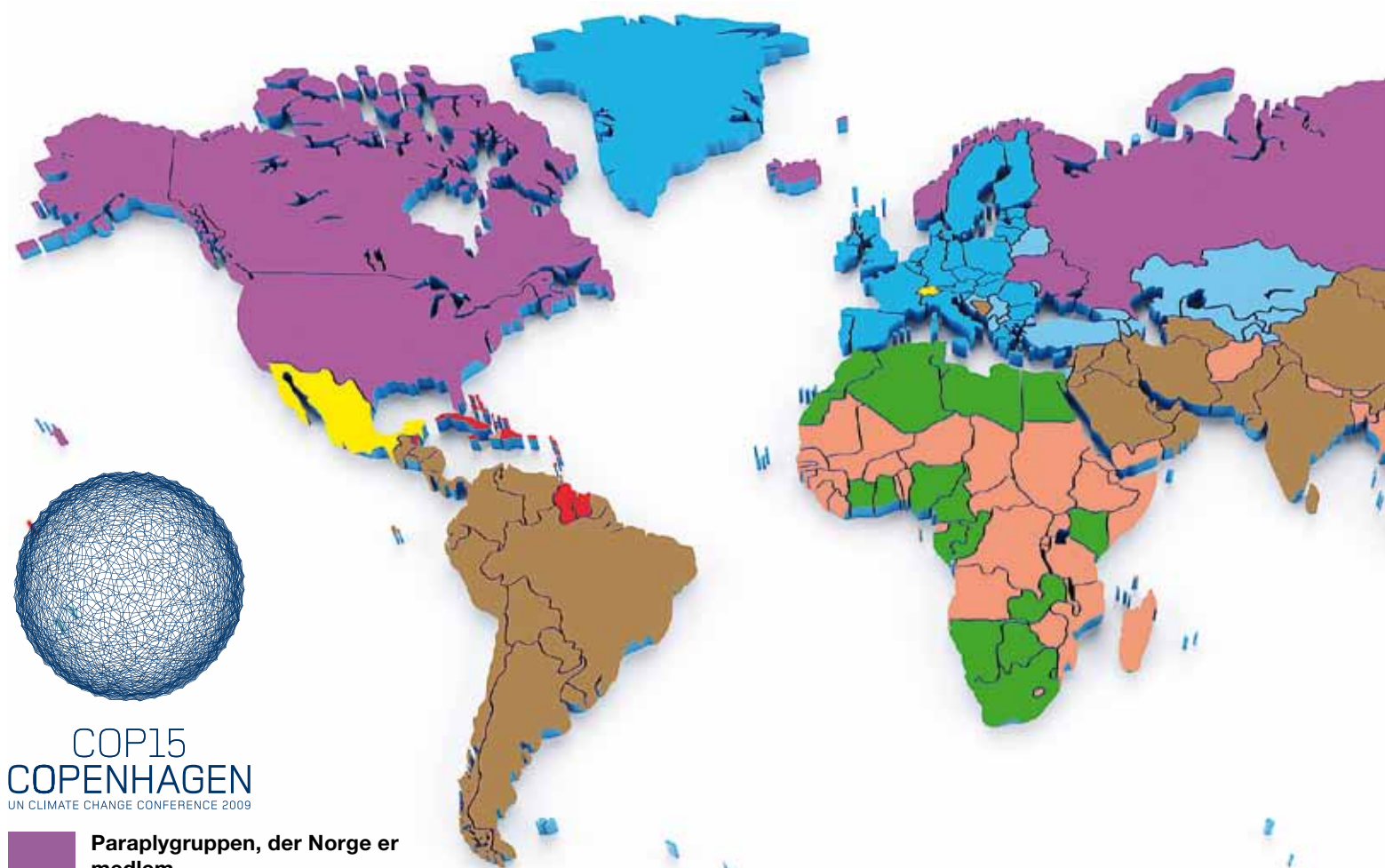
å få de rike landene til å sette seg bedre utslippsmål, sa Pa Ousman Jarju til Natur & miljø. Han er Gambias forhandlingsleder og en av talspersonene til Afrika-gruppen. Han gjorde det klart at de afrikanske landene ikke ville ofre en sterk klimaavtale for å få med USA.

— Slik det ser ut nå, tror jeg ikke noe håndfast vil komme ut av disse forhandlingene. Vi vil ikke at de rike landene skal gjemme seg bak USA, og vi er ikke villige til å vente på at USA kommer med i forhandlingene, sa han videre.

Flere mener at det som skjedde i Barcelona viser gapet som finnes mellom fattige og rike land. Forhandlere for EU klaget i etterkant over at man hadde mistet verdifull forhandlingstid, men støtten til Afrika-gruppen var betydelig. Og ikke bare fra de fattigste landene. Også land med store utslipp som Kina, India, Brasil og Indonesia sa offentlig at de støttet aksjonen. Mens ingen av de industrilandene som omfattes av Kyoto-avtalen, de såkalte Annex 1-landene, uttrykte støtte.

Så gjenstår det å se om gapet kan tettes i København.

HER ER KLIMAALLIANSEN

COP15
COPENHAGEN
UN CLIMATE CHANGE CONFERENCE 2009

- Paraplygruppen, der Norge er medlem.
- EUs 27 medlemsland.
- Environmental Integrity Group (Mexico, Sveits, Sør-Korea)
- Utviklingsland, medlemmer av G77
- Utviklingsland, medlemmer av AOSIS (små øystater) og G77
- Utviklingsland, medlemmer av LDC (de minst utviklede landene) og G77
- Utviklingsland, medlemmer av den Afrikanske gruppen og G77 (ikke medlemmer av LDC)
- Land uten formelle allianser

Tekst og illustrasjon: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvern.no

Klimaforhandlinger er storpolitikk. Et sinnrikt alliansesystem, delvis bygd på alliansene i FN-systemet, står sentralt når landene skal koordinere sin framferd i forhandlingene. Norge er medlem i den løst sammensatte Paraplygruppen, sammen med blant annet utslippsverstingene USA, Russland og Australia.

Under forhandlingene i Bonn i sommer stilte Natur & miljø spørsmål til Norges sjefforhandler Hanne Bjurstrøm om det var forenlig med Norges høye ambisjoner å være "på lag" med USA, Russland og andre store utslippsland i klimaforhandlingene.

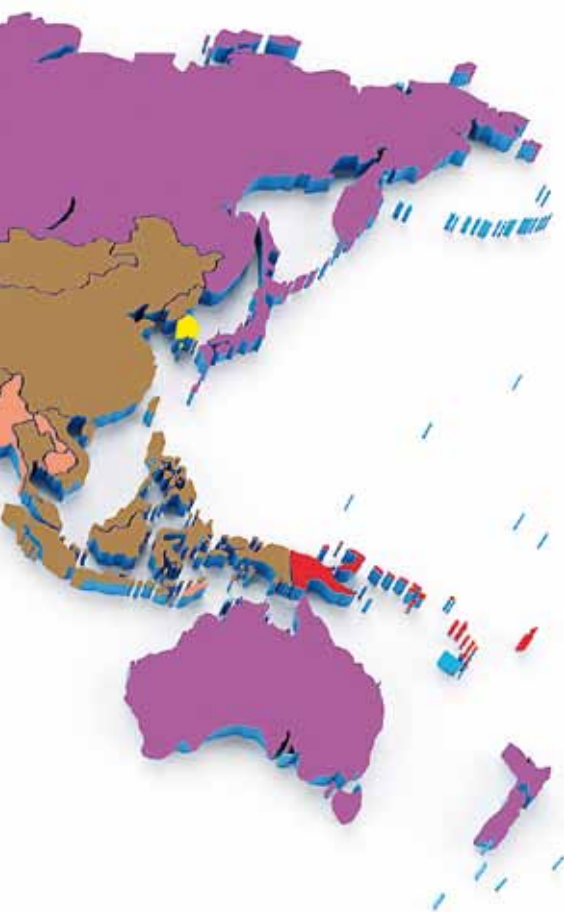
— Paraplygruppen er løst sammensatt, og brukes ikke til å utforme politikken. Gruppen er et godt hjelpemiddel til å orientere seg i forhandlingene, og sånn sett

har vi god nytte av å være med der. Men vi lar ikke de andre medlemslandene i gruppen bestemme Norges klimapolitikk, sa Bjurstrøm da.

AFRIKA BRØT UT, FIKK STØTTE

Under forhandlingene i Barcelona truet den afrikanske gruppen med å bryte forhandlingene. De fikk deretter støtte for sitt utspill fra hele gruppen av utviklingsland som kalles

SENE

G77. Dette er en svært sammensatt gruppe med 130 medlemsland som også opptre sammen i andre FN-sammenhenger, men inkorporerer alt fra verdens fattigste land til land som Kina, Brasil, Sør-Afrika og India. Internt i G77 finnes allianser som AOSIS (for små øystater), LDC (for de minst utviklede landene i verden) og regionale grupperinger.

FORSKJELLIGE MODELLER

I utgangspunktet ønsker utviklingslandene en videreføring av dagens Kyoto-avtale, mens de industrialiserte landene ønsker å forhandle frem en ny avtale under FNs klimakonvensjon som også skal gi forpliktende mål for andre land enn i-land. Frem mot København har man forhandlet om begge deler, i de to arbeidsgruppene kalt AWG-LCA (ny avtale) og AWG-KP (Kyoto-

Det siste store forhandlingsmøtet før København ble holdt i Bangkok i oktober, der bildet er tatt. Disse forhandlingene fortsatte i Barcelona i november, og har vart i to år uten særlige konkrete resultater. Kommer disse menneskene til enighet i Danmark?

FOTO: IISSD

videreføring). Det opprinnelige målet var å samle de to forhandlingssporene i forkant av toppmøtet i København, for å ha en felles tekst å diskutere der. Dette har ikke lyktes, og ingen av arbeidsgruppene har ferdige utkast til en ny klimaavtale.

TO ÅRS VEGKART

Prosessen for forhandlingene ble vedtatt på klimatoppmøtet på Bali i Indonesia for to år siden. Det man ikke ble enige om, var hvilken form en ny avtale skulle ha. Dette blir en av de store stridsspørsmålene i København. Skal det være en juridisk bindende, verdensomspennende avtale? Skal den bygge på Kyoto-avtalen eller være noe helt nytt? Skal den være en endring av mandatet til FNs klimakonvensjon, som styrer hele det internasjonale klimasamarbeidet? Eller skal man bare fatte mer eller mindre bindende enkeltvedtak som landene så skal forholde seg til? Uansett hva man blir enige (eller uenige) om i København, synes det klart at mange detaljer vil bli utsatt til senere møter. Etter at Kyoto-forhandlingene var ferdige i 1997, brukte man fire år for å utarbeide regelverket.

FLERE SKJÆR

Ikke alt skjer i regi av FNs klimakonvensjon. Både G8 (sammenslutningen av verdens største økonomier), andre FN-organer, "Major Economies Forum" og

andre internasjonale organisasjoner søker å påvirke forhandlingene. Store industriforeninger, fagforeninger, bedrifter, miljøorganisasjoner og andre aktører kappes også om å dra forhandlingene i den ene eller andre retningen.

SEPARATE AVTALER?

I tillegg pågår det forhandlinger, spesielt under konvensjonssporet (AWG-LCA) som kan lede frem til separate avtaler som ikke nødvendigvis er avhengig av en internasjonal hovedavtale om klimautslipp for å kunne tre i kraft. En av disse er forhandlingene om reduserte utslipp fra avskoging, kalt REDD. Norge har vært en sentral aktør i disse forhandlingene, og er ett av svært få land som har lagt penger på bordet i form av 15 milliarder kroner over fem år til bevaring av regnskog.

Andre forhandlinger som pågår handler om tilpasning til klimaendringer, finansiering av klimatiltak og utvikling og spredning av klimateknologi. De vitenskapelig sammensatte gruppene som gir faglige innspill til forhandlingene skal også møtes i København.

Miljøvernminister Erik Solheim omtaler klimaforhandlingene som de vanskeligste forhandlingene menneskeheten har stått ovenfor. Utfordringene er definitivt mange for de som skal sørge for at temperaturveksten på kloden holdes under kontroll.

RUSSEKVOTER UN GRAVER UTSLIPPSN

Overskuddskvoter fra Russland og Ukraina kan gjøre at klimamålene til rike land halveres.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— En avtale i København må løse problemet med overskuddskvoter, sier klimarådgiver i Norges Naturvernforbund, Anders Haug Larsen.

Russland, Ukraina og andre østeuropeiske land har 9 milliarder tonn CO₂ med overskuddskvoter som er samlet opp over femårsperioden fra 2008-2012. Til sammenligning er Norges samlede utslipp i samme periode på omtrent 250 millioner tonn. Det er analyseselskapet Point Carbon som har gjort beregningene på oppdrag fra Climate Action Network, hvor også Naturvernforbundet er medlem.

Beregningene viser at dersom overskuddskvotene blir tatt i bruk, vil de rike landenes lovnader om kutt i klimagassutslipp innen 2020 kunne bli halvert. Inkludert USA har de rike landene lovt kutt på 12 prosent. Dersom overskuddskvotene blir solgt og benyttet vil målene halveres til 6 prosent.

I det siste anslaget fra Point Carbon er også virkningene av finanskrisa lagt inn, noe som gjør at utslippene ikke øker i samme tempo som tidligere.

FULLT LOVLIG

Russland kan fullt lovlig ta med seg kvotene over til neste periode, siden dette er nedfelt i Kyoto-protokollen. Haug Larsen forteller at Russland generelt sier lite under klimaforhandlingene, men akkurat på punktet om overføring av kvotene til neste periode er de klare.

— Det viktige spørsmålet er hva som vil være gapet mellom Kyoto-målet og de faktiske utslippene til Russland, sier Haug Larsen.

SKJERPEDE MÅL

I midten av november kom Russland selv med en delvis løsning på problemet ved at

de skjerpet egne utslippsmål. Mens landet tidligere hadde sagt seg villig til å kutte utslippene med 10–15 prosent innen 2020, ble målene økt til 20–25 prosent.

Lars Haltbrekken sier det er et viktig første steg, men at Russlands klimapolitikk må styrkes ytterligere.

— Det er positivt at Russland styrker sitt klimamål. Samtidig er 25 prosents kutt i 2020 et minimum av hva vi kan forvente av dem, sier Haltbrekken.

Det har lenge vært etterlyst skjerpede klimamål fra Russland. Den økonomiske kollapsen tidlig på 90-tallet gjør at Russlands utslipp fremdeles ligger langt under nivået fra 1990. Nye prognoser anslår at utslippene i Russland, uten at det gjøres nye tiltak, vil være omtrent 25 prosent under 1990-nivå i 2020.

KJØP OG SALG

Det har allerede blitt solgt en del overskuddskvoter til rike land, og det pågår fremdeles forhandlinger om salg. De største selgerne så langt er Tsjekkia og Ukraina, mens Japan er den største kjøperen.

Russland har så langt ikke solgt noen av sine overskuddskvoter. Men det er ennå ingen som vet hva Russland vil gjøre med sine kvoter og Larsen mener det er spørsmål om de faktisk vil bli brukt.

VRIENT VIDERE

Larsen tror ikke det finnes kun en måte å løse problemet med overskuddskvotene på, men mener man kan se for seg flere mulige løsninger. Han sier Russland kanskje er det landet som har størst mulighet til å kutte sine utslipp, og de kan gjøre det ganske lett.

Etter at Russland strammet sine utslippsmål har en del av løsningen falt på plass, men det gjenstår fremdeles mye, og det er mange veier dit.

— En løsning kan være at rike land øker

Selv om mye av industrien fortsatt er i drift, som stålverket i ned siden 1990. Dermed har de store lagre med overskuddskvoter

sine utslippsforpliktelser med 4-6 prosent. Men ingen nye overskuddskvoter er også en løsning, sier Larsen.

Andre mulige løsninger som er skissert er at kvotene ikke overføres til en ny avtale, og at inntektene av overskuddskvoter øremerkes klimatiltak.

— En delløsning kan også være at ingen

IDER- MÅL

Barnaul på dette bildet, er mye av Russlands industri lagt skvoter for klimagassutslipp.

kjøper overskuddskvoter, enten frivillig eller tvungent, sier Larsen. Uansett mener han at valget av løsning må adressere hele overskuddet.

— For det er ingen løsning i København å ha en avtale med tidenes største smutthull, sier Larsen.

KLIMA I KORTHET

Venter mange aktivister

Det ventes storinnrykk til København i forbindelse med klimatoppmøtet i desember. Opp mot 30 000 miljøaktivister som trenger overnatting er ventet til byen, men kapasiteten på overnatting er allerede langt overskredet.

Pressetalsmann Niels Fastrup i Klimaforum 09, som er den største alternativkonferansen for aktivister, forteller at de allerede har mer enn 6000 påmeldinger.

— Men det er de som kommer langveisfra, og gjerne trenger visum, som melder seg på. I tillegg vil det komme mange fra Norden og EU som har fri innreise til Danmark, som ikke melder seg på vår nettside, sier Fastrup.

Alle møterom, stands og konferanselokaler for hele alternativkonferansen, som arrangeres samtidig med klimatoppmøtet, er nå fullbooket.

— Interessen har vært helt enorm. Vi har fått henvendelser fra journalister, musikere, organisasjoner, kunstnere, aktivister og mange andre. Det er tydelig at folk føler det

er på tide å gjøre noe i klimasaken, sier Fastrup.

Han tror overnattingsproblemet vil løse seg. Politiet i København er derimot nervøse, både for aktivister uten tak over hodet og for potensielle bråkmakere. Særlover, den såkalte "lømmelpakken", har blitt vedtatt før toppmøtet, som gir politiet lov til å fengse mennesker administrativt i "cirka 12 timer" uten at de har gjort noe. Bøter og straffer for bråk og uro er også markant skjerpet i forbindelse med klimatoppmøtet.

Landsforeningen for forsvarsadvokater i Danmark kritiserer "lømmelpakken", fordi de mener den vil føre til at uskyldige, fredelige mennesker vil kunne bli anholdt, melder Politiken.

Overdriver oljereserver

FOTO: WWW.PEAKOIL.NET

Svenske forskere mener det internasjonale energibyrået (IEA) overdriver estimatene for hvor store oljereserver som finnes i verden. Professor Kjell Aleklett (bildet) ved universitetet i Uppsala mener IEA overrapporterer estimatene om oljeproduksjon i 2030 med mer enn 30 prosent, ifølge Teknisk Ukeblad.

— Det betyr at vi har nådd maksimal oljeproduksjon, peak oil. Dette kommer til å påvirke framtidig økonomisk utvikling og CO₂-utslippene, sier Aleklett. Samtidig har en anonym kilde blitt sitert i engelske The Guardian med beskyldninger om at IEA overestimerer oljereservene, for å sikre en fortsatt lav oljepris.

Sjekker isbremmer

FOTO: NORSK POLARINSTITUTT

Forskere fra Norsk Polarinstitutt har innledet en to måneder lang ekspedisjon til isbremmen Fimbulisen i Antarktis. Målet er å kartlegge issmeltingen under isen. Tre borehull skal smeltebores, og her skal det plasseres måleinstrumenter fra isen ned til havbunnen. Prosjektet vil kunne gi ny og viktig kunnskap om oppvarmingen av havene rundt Antarktis, sier Nalan Koc i Norsk Polarinstitutt i en pressemelding.

MED KLIMARE TIL KØBENHAVN

I august var Nnimmo Bassey invitert til Bergen og Naturvernforbundets landsmøte. Når han om noen uker tar turen til Norden på nytt, er det for å kreve rettferdighet under klimatoppmøtet i København.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

Lederen for Friends of the Earth International snakker om klimatoppmøtet i København uten entusiasme, og viser ikke all verdens tro på at det vil bli noen stor suksess. Og vårt intervju ble gjort før man begynte å snakke om at avtalen i København kunne bli et politisk dokument framfor en juridisk bindende avtale.

— Jeg vil ikke være for pessimistisk, men jeg tror på business as usual. I hvert fall når det gjelder de enkelte lands myndigheter.

Friends of the Earth har mer enn 2 millioner medlemmer i sine foreninger. I Norge er Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom medlemmer. Bassey kommer selv fra den nigerianske organisasjonen ERA, som vant Sofie-prisen i 1998.

Han sier at selv om alle land er enige om problemet, peker man på hverandre istedenfor å gjøre noe med det.

Bassey ser heller ikke at industrilandene er villige til å ta store kutt innenlands.

— Det er vel og bra å plante trær og beskytte skog i utlandet, men det fritar ikke noen fra innenlands ansvar, sier han.

KLIMARETTFERDIGHET

— Vi vil ta opp klimarettferdighet på møtet i København, sier Bassey.

Etter at Bassey ble valgt til leder av Friends of the Earth International (FoEI) for et drøyt år siden har organisasjonen tatt en mer politisk vending og blitt sterkere i sør, forklarer folk som har fulgt organisasjonen og klimaforhandlingene. FoEI er en organisasjon med over to millioner medlemmer fra hele verden. Den nigerianske miljøorganisasjonen Environmental Rights Action, som Bassey leder, regnes som en aktivistisk organisasjon.

Bassey sier at de vil sette kjøp og salg av

utslippskvoter på agendaen sammen med klimagjeld, prisen han mener industrialiserte land bør betale for å motvirke klimaendringene som deres utslipp har skapt.

Når det gjelder finansieringen av klimagjelden, liker Bassey Norges forslag om et fond som skal finansieres ved at FN selger en andel av utslippskvotene på et internasjonalt marked. Han ønsker imidlertid ikke at Verdensbanken skal være med å administrere fondet.

ALT HENGER SAMMEN

Organisasjonen han leder i hjemlandet Nigeria driver blant annet kampanjer mot oljeselskaper. De ønsker å beholde oljen i jorda, med slagordet *Keep the oil in the soil*. Det er også et budskap han akter å ta med seg til København.

— Folk må tenke annerledes for å få alternativer til olje og skifte over til fornybar energi.

Bassey mener ideen om ikke å ta opp oljen handler mindre om penger og mer om hvordan man skal styre landet. I Nigeria, som er en av verdens største oljeprodusenter, utnyttes ikke gassen som følger med oljen til energiformål, men fakles rett av, noe som gir store utslipp.

SPESIALTILLATELSER

Fakling er i teorien ulovlig i Nigeria, men de store oljeselskapene innvilges spesialtillatelser til fakling hvert eneste år. Bassey forklarer at de har jobbet for at fakling av gass skal stoppes, men hverken oljeselskapene eller myndighetene er klare til å foreta seg noe.

Et annet viktig bidrag organisasjonen gjør i hjemlandet Nigeria er på bevisstgjøring rundt klimaendringene.

— Folk må forstå hva som skjer, forklarer Bassey. Blant annet får de landsbyer og mindre samfunn til å bygge lenger vekk fra strandlinja, på grunn av mye stranderosjon.

RETTFERDIGHET N

Det er vel og bra
å plante trær og
beskytte skog i
utlandet, men det
fritar ikke noen fra
innenlands ansvar.

FOTO: KAY ASBJØRN KNUITSEN SCHJØRLIEN

PORTRETTET

Hvem:

Nnimmo Bassey

Hva:

Leder i Friends of the Earth, sammenslutning av miljøorganisasjoner med over 2 millioner medlemmer.

Hvorfor:

Reiser til klimatoppmøtet i København for å kjempe for en rettferdig klimaavtale. Norges Naturvernforbund er medlemmer i Friends of the Earth.

“OED blir latterliggjort pga. biodieselvgif-
ten. Av alle. Spesielt publikum.”

Audun Rødningby i Zero på Twitter.

— Vi krever at aksjonsgruppen trekker tilbake sine fryktelige manipulasjoner og beklager overtrampet. Jeg er rystet over at det går an å senke seg ned på dette nivået. **Kommunikasjonsdirektør Tor Inge Akselsen i Statnett er lite glade i aksjonsgruppen Bevar Hardangers fotomanipulasjoner. Kanskje fordi det faktisk ER stygt med gigantiske kraftlinjer i jomfruelig fjordlandskap? (Dagbladet.no)**

— Annen løsning kunne blitt funnet før gjødselkjelleren var full. **Øystein Folden i Naturvernforbudet i Møre og Romsdal har klaget på spredning av gjødsel på frossen mark, som Surnadal kommune har tillatt. (Tidens Krav)**

— Jeg tror dessverre det er slik at de politiske lederne ligger foran sin egen befolkning på dette området. **Miljøvernminister Erik Solheim (SV) mener tydeligvis at politikere gjør mye bra når det gjelder klima... (VG)**

“Gulowsen peker på at bioetanol produsert på sukkerrør i Brasil ikke har så verst miljøprofil, men det øvrige karakteriserer han som «ganske ræva».”

Greenpeaces Truls Gulowsen sier rett ut hva han mener om biodrivstoff. (Nettavisen)

“Mattilsynet vil ALDRI ha baller nok til å gjennomføre noe slikt, samme hvor påkrevd det objektivt sett måtte være.” **Eks-Rosenborger og lakseaktivist Vegard Heggem om nedslakting av oppdrettslaks på grunn av lakselus på Twitter.**

Rundt 14 prosent av verdens energibehov kommer fra nesten 436 aktive kjernekraftreaktorer.”

Dagens Næringsliv teller nesten rett...

Norilsk Nikel ut av oljefondet

Etikkrådet til Statens Pensjonsfond Utland har vedtatt å selge seg ut av det russiske gruve- og metallforedlingselskapet Norilsk Nikel. Det melder Dagens Næringsliv. Selskapet er verdens største produsent av nikkell, palladium og platina, og driver blant annet Nikel-verket i Russland (bildet), rett over grensen for Norge. Dette verket slipper ut mellom fire og fem ganger mer svovel enn de samlede norske utslippene, samt store mengder tungmetaller. Mye av forurensningen ødelegger natur, dyreliv og ressurser i Finnmark og på russisk side av grensen.

FOTO: JENS CHR. STRANDOS/FLICKR.COM

Optimal emballasje

Lilleborg AS er tildelt Optimeringsprisen for 2008. Prisen deles ut av Næringslivets emballasjioptimeringskomité, og går til en bedrift som har gjort en stor innsats for å redusere emballasjeb Bruken uten at dette går ut over kvaliteten og holdbarheten på produktet. Lilleborg har blant annet rapportert om materialreduksjoner på 70 prosent i forbindelse med refillposer.

Vil kartlegge olje rundt Svalbard

Oljeindustriens landsforening (OLF) ønsker å kartlegge oljeressursene i Barentshavet Nord, rundt Svalbard.

— Her bør myndighetene starte et arbeid med sikte på å åpne området for oljevirk-somhet på sikt. Ut fra vanlig norsk modell må vi kartlegge hva som finnes av olje- og gassforekomster i Barentshavet nord, sier OLFs administrerende direktør Per Terje Vold til Avisenes Nyhetsbyrå (ANB).

På spørsmål fra ANB om dette vil innebære oljeleting helt opp mot Svalbard, svarer Vold:

— Ja, det gjør det. Men det burde ikke være noe problem.

Smuglet tusen edderkopper i kofferten

FOTO: SANKAX/FLICKR.COM

En innehaver av en dyrebutikk i England er tatt for å ha smuglet tusen edderkopper i en koffert fra Brasil, skriver The Guardian.

Det var det brasilianske politiet som anholdt mannen etter at røntgenmaskinen oppdaget noe unormalt i mannens koff-ferter. Mannen kan få opptil ett år i fengsel dersom han blir tiltalt for dyresmugling, og kan også måtte betale en bot på nesten 15 millioner kroner.

Politiet sa at det var det største beslaget av dyr noensinne fra flyplassen i Rio de Janeiro. Tall fra brasilianske myndigheter viser at det hvert år blir smuglet 50 millioner dyr fra Brasils skoger.

VIL OVERSVØMME MYRHAUKENS RIKE

FOTO: JGAREM/STOCKPHOTO.COM

**TRUEDE
ARTER**

Selv om Folldal kommune har fått et særlig ansvar for å ta vare på myrhauken, nøler kommunen ikke med å demme ned en hel dal med viktige jakt- og hekkeområder for den sjeldne rovfuglen. Snart kan nok et leveområde for myrhauken være tapt.

VAKKER ROVFUGL TR

→ — Det synes jeg blir litt kunstig, svarer ordfører Eva Tørhaug (Ap) i Folldal når vi spør om hun har tenkt å gjøre noe for myrhauken. Hun vil ha kraftverksutbygging i et viktig område for Norges vakreste rovfugl.

Tekst: TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Nå er det nummeret før vi venter på et postkort fra Solheim om at vi skal ta vare på innbyggerne her også.

Ordfører Eva Tørhaug (Ap) i Folldal

FOTO: STEVE BYLAND/ISTOCKPHOTO.COM

Fakta

Myrhauk (Circus cyaneus)

- Sårbar, Norsk Rødliste 2006
- Under 250 hekkende par i Norge
- Trusler: Støy, ferdsel og inngrep i fjellnatur.
- Utbredelse: Fjellområder i Sør-Norge og Finnmark
- Føde: Smågnagere, småfugler, frosk og insekter
- Leveområde: Myrområder på fjellet, ofte med vierkratt.
- Lengde: 43-50 centimeter.
- Levealder: 13 år

Fjellområdene i og rundt Dovrefjell er særlig viktige for myrhauken. Nå kjemper naturvernere og ornitologer for å hindre at et viktig hekkeområde forsvinner.

Glommens og Laagens Brukseierforening og Østerdalen Kraftproduksjon har søkt om utbygging av Einunna kraftverk, noe som vil medføre at store deler av Einunndalen blir demt opp. Ved det høyeste alternativet økes vannstanden med ti meter.

SOM SKAPT

Området som skal neddemmes er som skapt for myrhauken. Her finnes en fin blanding av vierkratt og myr, akkurat slik den vil ha det.

— Hvis denne utbyggingen gjennomføres vil myrhaukene kanskje forsvinne fra området. Nok en gang vil forsvarsløs natur gå tapt for økonomiske interesser. Her må føre var-prinsippet tas i bruk, sier John Steine i Norges Naturvernforbund i Oppland.

— Dette er ganske uhørt. Jeg trodde tiden for neddemming av vakre seterdaler var forbi, sier rovfuglekspert Jan Ove Gjershaug ved Norsk institutt for naturforskning.

NORGES VAKRESTE ROVFUGL

Det er ikke uten grunn at myrhauken er kalt Norges vakreste rovfugl, tross tøff konkurranse fra andre flotte rovfugler. Hannen har en lys blågrå fjærdrakt, hunnen er brungrå. Begge kjønn har kullsvarte vingefjær, som smekre fingre kledd med fløyel. Myrhauken er lett å oppdage, der den flyr langsomt over fjellmyrer og vierkratt, stadig på jakt etter smågnagere.

Myrhauken står som sårbar på den norske rødlisten. Situasjonen i Finland og Sverige gir grunn til bekymring. De siste 20 årene har den hatt en tydelig negativ utvikling der. I Norge er

forholdene bedre, men hyttebygging og inngrep i fjellet har redusert fuglens leveområder. Nå finnes mindre enn 250 hekkende par i Norge.

MISTER VIKTIGE JAKTOMÅDER

I gode år kan det hekke fem myrhaukpar i Einunndalen.

— Den møter opp hvert år, men det er ikke hvert år den hekker. Den er avhengig av god tilgang på smågnagere, og tar normalt ikke sjansen på å bringe frem unger utenom smågnagerår, sier ornitolog Per Nøkleby, tidligere leder i Norsk ornitologisk forening i Hedmark.

Hvis dalen demmes ned, mister den utrydningstruede fuglen også viktige jaktområder.

— Myrhauken er en plasskrevende fugl. Den er avhengig av ganske store jaktområder. Problemet er at naturen tas bit for bit. Det er den farligste måten, for da ser en ikke den samlede effekten av utbyggingene, sier Nøkleby.

UTSATT FOR MILJØKRIMINALITET

Myrhauken er ingen vanlig rovfugl. Den legger redet sitt på bakken, godt skjult av busker, gjerne i hellende terreng. Det gjør den lett tilgjengelig for folk, noe som har skapt problemer blant annet på Fokstumyra naturreservat på Dovre, bare noen mil vest for Einunndalen. Fuglen har også vært en del utsatt for faunakriminalitet, med ulovlig jakt og eggssanking fra samlere.

FIKK POSTKORT FRA SOLHEIM

Folldal kommune har fått et spesielt ansvar for å ta vare på myrhauken. I 2008 fikk ordfører Eva Tørhaug postkort fra miljøvernminister Erik Solheim. Han har utpekt myrhauken som en art han ber kommunen om å ta særlig hensyn til.

— Å bevare arter og naturtyper er ikke en jobb jeg kan gjøre alene — jeg trenger din og kommunens hjelp for å nå målet. I den forbindelse har

RUET AV KRAFTVERK

jeg valgt en art for hver kommune som jeg håper dere vil være spesielt oppmerksomme på, skrev miljøvernminister Erik Solheim sommeren 2008.

— LITT KUNSTIG

Han kan ikke vente seg noen hjelp fra Tørhaug. Kommunen ønsker kraftutbyggingen velkommen, og har ikke justert planene for å ta hensyn til myrhauken.

— Jeg tror ikke det er så mange folldøler som har noe spesielt forhold til myrhauken. Jeg skjønner ikke hvorfor vi har fått i oppdrag å passe på den, sier Tørhaug.

— *Kommer kommunen til å gjøre noe for myrhauken?*

— Jeg må bare si at det synes jeg blir litt kunstig. Nå er det nummeret før vi venter på et postkort fra Solheim om at vi skal ta vare på innbyggerne her også, seir Tørhaug.

Saken er nå til behandling i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). På grunn av sakens omfang vil de ta seg god tid før de leverer sin innstilling til regjeringen.

— Når Olje- og energidepartementet mottar NVEs innstilling vil de sende denne på en begrenset høring til andre departementer og til kommunene. Endelig avgjørelse fattes av kongen i statsråd, opplyser seniorrådgiver Ingrid Haug i NVE.

Einunndalen i Folldal er som skapt for myrhauken. Når kraftverket skal utvides, vil det meste av dalen bli demt ned. Planene ligger nå hos NVE for konsesjonsbehandling.

FOTO: ØYSTEIN ENGEN

FOTOKONKURRANSEN

Vi fikk mange streif av vinter, med spesielt mange bra nærbilder med snødetaljer. Likevel falt vi aller mest for kulturlandskapet i Østfold, gjengitt i skumring og rim. Til neste gang vil vi oppsummere det siste tiåret. Send gjerne inn dine beste bilder av miljøminner, enten det er natur, Naturvernforbund-aktiviteter eller andre ting.

Vinner: Arild Pettersen fra Dilling viser hvor stemningsfullt Østfolds åpne kulturlandskap kan være, med barfrost i skumringen. Ekstrem tidligvinterstemning!

Bli med i foto-konkurransen!

Neste tema:

Miljøminne fra 2000-tallet

Alle premierte får en ryggsekk fra Norges Naturvernforbund. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 26. januar 2010
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2011.

Premiert: Astrid Kvendbø fra Frei ved Kristiansund tok det mest livfulle og skarpe nærbildet som vi fikk denne gangen, en vinterkledt grankvist.

Premiert: Arne Kildebo fra Drammen har her fanget rognebær i et nærmest malerisk uttrykk.

MEDLEMSBUTIKKEN

Sjekk vår nettbutikk for flere produkter og nyheter:
www.naturvern.no/butikk

Gi en

GRØNN GAVE

Bestiller du en grønn gave går pengene til Naturvernforbundets arbeid.
Samtidig vil du få tilsendt et kort som du kan gi videre som julegave.

til jul

Du kan velge mellom:

- En solkoker til Togo
- Et varmt klasserom til jul
- Snø til jul - symbolsk gave
- Elv til jul - symbolsk gave
- Torsk til jul - symbolsk gave

150,- stk

300,- (Vindu)
1500,- (Varmt
klasserom)

150,- stk

Torsk til jul
- symbolsk gave

Norges Naturvernforbund

150,- stk

HOLD KJÆRLIGHETEN VARM!

Ullgenser med logo

Svenskprodusert, kokt ull. Brodert diskret Naturvernforbund-logo nederst til venstre på front. Farge Eplegrønn. Størrelse 36, 38, 40, 42 (Dame). Glidelås i hals. Farge Mørk mosegrønn. Størrelse M, L, XL (Herre). Glidelås foran og justerbar elastisk strammesnor i underkant. Husk: Oppgitt størrelse.

720,-

150,-

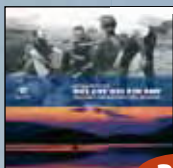

Naturkalender 2010

Veggkalender, A3 utbrettet. Naturkalenderen inneholder bilder og beskrivelse av 12 truede norske arter og naturtyper. Hvis du kjøper kalenderen støtter du arbeidet for å bevare dem. NB nytt format i år, se gjerne smakebit i nettbutikken.

Dei gav oss ein arv Historia om Heitkøtter-brørne

Verdig monument over tre pionerer i norsk naturvern. Praktboka er gjennomillustrert med unike foto. Forord av miljøvernminister Erik Solheim.

380,-

DVD Naturfilm for barn: Selen Selmer

Selen Selmer tar barna med på tur og underviser dem på en morsom måte om artene i kysthavet. Fugl, fisk, blomster og trær. Blanding av film og animasjon. Målgruppe 3-12 år og hele familien. 18min + mye ekstramateriale.

KUN FRA NATURVERNFORBUNDET!

130,-

På jakt etter små dyr - i skogen, - i hus og hage, - i vannet, - på stranden

85,- stk

Ta dine barn med på en spennende opplevelse. De flotte illustrerte bøkene tar utgangspunkt i dyrenes levesteder. Bøkene er enkle å bruke og fulle av spennende viten og flotte bilder.

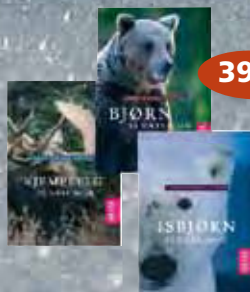
Laminerte feltplansjer/bordbrikker

Sett av 4 flotte 2-sidige laminerte plansjer med fugl, sjøfugl, fisk og blader av løvtrær.

160,- sett

DVD-pakke

399,-

Hele Arne Nævra sin På nært hold-serie: Bjørn, Kjempe elg og Isbjørn

Arne Nævra er en av de mest kjente naturfilmskaperne. 62 min. /stk.

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Andre betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Ved bestilling i nettbutikken med kort, kun 48 kroner. Grønne julegavekort sendes deg frakt- og gebyrfritt.

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDLEM JA ☐ NEI ☐		E-POST (valgfritt)	

Jeg bestiller ☐ Naturkalenderen 2010 á 150 kr. stk. (medlemspris).

ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN

Kupongen sendes til Norges Naturvernforbund, Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen en uke, med faktura i pakken.

Juleaktiviteter

for store og små

Mye god mat, varm peis og familiehygge, er kjente ingredienser i julen. Ute kan det være kaldt og gufsete, og inne skal folk ha det varmt både i kropp og sjel. Spesielt foreldre og besteforeldrene synes det er gøy å få, eller gå på besøk og skjemme bort barn og barnebarn. Det er jo en hyggelig tid og den kan bli enda hyggeligere når vi kan gjøre noe sammen.

Hva med for eksempel å snekre sammen en fuglekasse sammen med barna? På den måten får småfuglene et varmt krypinn i julen akkurat som dere. Når våren kommer har fuglene allerede rukket å bli godt kjent med dette huset, og du har stor sjanse for å se fugleunger vokse opp i hagen din.

Hva med å bruke litt av julen til å snekre sammen en fuglekasse sammen med barna? Materialet til buret kan bestilles i Naturvernforbundets nettbutikk.

Har du ikke lyst til å gå ut og henge opp en fuglekasse i kulda? Vi kan gi deg en spennende oppgave som er morsom og lærerik for alle. Gi boka "Små dyr i hus og hage" til barna og følg med på deres skattejakt etter småkryp i kjeller og på loft. De flotte bildene i denne boka tar

deg også med til vårlige hager med pene sommerfugler. Opplevelsen kan bli utvidet med for eksempel en lupeboks, der du kan studere forstørrede småkryp fra både over- og underside! (Den holder også edderkoppen fanget til du slipper den fri igjen).

Glad i naturen? Da skal du sikkert ut å gå til fots eller på ski, eller ake i den nærmeste bakken. Vil du vite mer om dyrelivet, kan du ta med Naturvernforbundets feltplansje med småfugl. Hvem kjenner flest arter og har det skarpeste blikket, ungdommen eller de vise og erfarne? Du kan snakke om det du har sett når du har kommet tilbake og sitter trygt og varmt inne igjen.

Ønsker du å bestille noen av de julegavene? Klikk deg inn på www.naturvern.no/nettbutikk eller ring 91 91 48 30.

God Jul!

Med et slikt bur er det stor sjanse for at du vil kunne se fugleunger vokse opp i hagen din.

Boka "Små dyr i hus og hage" kan være en inspirasjon til å gå på skattejakt med barna etter småkryp i kjeller og på loft.

Har du skrevet under?

Krev en **rettferdig** klimaavtale!

Klimatoppmøtet i København er historisk. Møtet gir verdens ledere en unik sjanse til å få hele den internasjonale klimapolitikken på rett kjøp.

Uten støtte fra opinionen vil ikke politikerne våge å ta de ambisiøse valgene som er helt nødvendige for å snu utviklingen. Vi må sørge for at de ikke mislykkes!

Støtt Naturvernforbundet og Friends of the Earth International sin verdensomspennende underskriftskampanje for en rettferdig klimaavtale!

Slik kan du signere på oppropet:

- På hjemmesiden vår: naturvernforbundet.no/klimaopp09/
- Eller send en sms med kodeord klima til 2077

Dette oppropet støtter du:

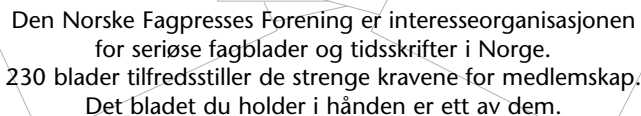
Til regjeringsledere og forhandlingsledere for klimaforhandlingene

Vi oppfordrer dere til å bli enige om en rettferdig og ambisiøs klimaavtale under toppmøtet i København som sikrer vår og kommende generasjoners framtid. Avtalen må anerkjenne at det er de rike landene som har hovedansvaret for de globale klimaendringene, og som må gå foran og foreta de første og største utslippskuttene.

Du kan lese hele oppropet på nettsiden vår: naturvernforbundet.no/klimaopp09/

Siste frist for å skrive under på oppropet er 11. desember

Fagrikt fellesskap

- først og fremst på sitt område

Trekker seg

SV, Krf og Sp trekker seg fra regjeringen etter et skandaleutslipp under prøveboring i Barentshavet. Nei, det er ikke en realitet, men en del av handlingen i Åslaug Hagas bok "I de innerste sirkler", en roman som ifølge forfatteren er helt oppdiktet, men likevel beskriver flere kjente problemkomplekser fra forfatterens egen tid som politiker. Blir Åslaug å finne under alle trær til jul?

Tatt av byen

I skogen hvor trollet Tassa bor er det maur hun kan snakke med, bær å spise, trær hun kan holde rundt og en trollhule å bo i. Men Tassa savner noe som alle andre i skogen har, hun finner ingen som er maken til seg selv. Før ungene fra byen dukker opp. En by som tar stadig mer av skogen til Tassa, som fører med seg urovekkende lukter og lyder til skogen hvor Tassa lever sitt stillferdige liv. Hvordan skal skogen og byen, Tassa og menneskene finne ut av det med hverandre, uten et felles språk, uten å kunne møte hverandre?

Midt oppe i den rike norske floraen av eventyr og fabler, midt mellom Asbjørnsen og Moe, Prøysen og Aukrust står Eli Møllers barnedebutbok fram med en særegen stemme, en sjarmerende hovedfigur og humørfylte illustrasjoner som løfter teksten. En vakker eventyrbok med et budskap for barn og voksne. Begrenset distribusjon, men fås til medlemspris på Naturvernforbundets nettbutikk.

Miljøvennlig jul?

Lei av julekalendere fylt med plastdingser som aldri brukes til noe? Trøtt på gavepapir som er så glanset at det ikke kan gjenvinnes? Vondt i tennene av seig industrigris? Her er noen nettlinter der du kan finne tips til en mer miljøvennlig jul:

www.gronnhverdag.no
www.etiskforbruk.no
www.oikos.no

TRILLEMARKAS VOKTER

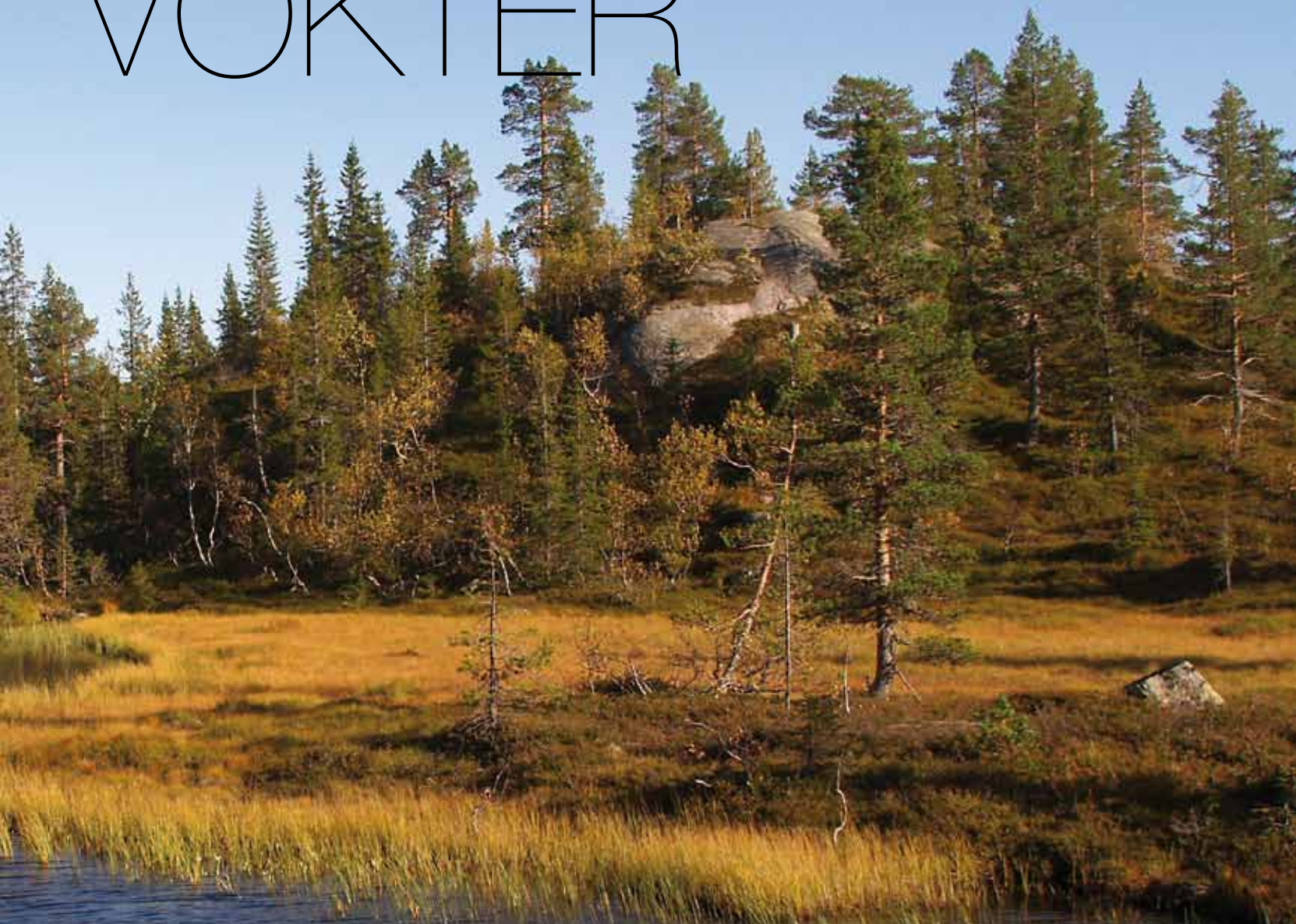

FOTO: ØYSTEIN ENGEN (TRILLEMARKA) OG TOR BJARNE CHRISTENSEN (HAAVERSTAD)

148 kvadratkilometer gammel skog med over 130 rødlistearter har fått sin egen politimann. Haakon Haaverstad skal stanse ulovlig snøskuterkjøring, vokte ørnereder og etterforske miljøkriminalitet i Norges største skogreservat, Trillemarka.

MED RETT TIL

Han er biolog og politimann med fartstid i Økokrim. Haakon Haaverstad skal vokte Trillemarka, men ikke alle er glade for at han kommer.

→ **Tekst:** TOR B. CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

For ett år siden ble en av landets bitreste vernekonflikter avgjort. Den 5. desember 2008 vernet Regjeringen et 148 kvadratkilometer stort skogområde i midtre Buskerud. Landets største skogreservat, Trillemarka-Rollagsfjell, var et faktum. Protestene fra lokalbefolkningen hadde vært massive. Den som kjørte gjennom Sigdal og Eggedal kunne ikke unngå å få med seg den lokale motstanden. Låver og halmballer var tapetsert med protester. Folk her ønsket et betydelig mindre verneområde. De følte seg overkjørt.

— NOEN LIKER IKKE AT JEG KOMMER

Ett år etter er plakaten borte, men har raseriet stilnet? I august møtte bydefolket opp for å markere sin motstand mot tvangsvern da miljøvernminister Erik Solheim erklærte skogreservatet for offisielt åpnet. Hvordan har lokalsamfunnet mottatt mannen som skal være lovens lange arm dypt inne i skogene de helst ville hatt full kontroll over selv?

— Det er nok noen som ikke liker at jeg kommer, men majoriteten ser positivt på det. Det har vært en fin start, sier Haakon Haaverstad.

— Jeg tror folk her vil komme til å sette pris på de store naturverdiene i Trillemarka. Jeg har snakket med grunneiere som har endret syn på saken. Nå er det mer forståelse for det økologiske. Mange velger å se fremover på mulighetene som ligger i skogreservatet, sier Haaverstad.

INGEN SAKER SÅ LANGT

Natur & miljø møter ham på Sigdal lensmannskontor, som ligger i kommunesenteret Prestfoss. Vi skulle egentlig gått en tur i Trillemarka i dag, men et sildrende novemberregn gjør det mer bekvemmelig inne på lensmannskontoret.

Haaverstad kom hit for tre måneder siden for å ta hånd om politiets oppgaver i

Trillemarka. Det innebærer etterforskning av miljøkriminalitet, bøtelegging av ulovlig motorferdsel og patruljering i verneområdet. Forebyggende arbeid og informasjon om skogreservatet er en viktig del av jobben.

Så langt har han ikke hatt noen miljøkrimssaker å etterforske i Trillemarka. Ulovlig jakt på elg lenger nede i Buskerud er det eneste så langt.

BIOLOG OG POLITIMANN

Haaverstad er både biolog og politimann. Det er en sjelden rase.

— Vi er ikke mange i politiet med denne fagkombinasjonen. Da stillingen i Trillemarka dukket opp, kunne jeg ikke la sjansen gå fra meg. Det er en veldig spesiell stilling, som knapt finnes andre steder i Norge.

Stillingen ble opprettet som følge av et lokalt initiativ, hvor ordførere og lensmenn i flere kommuner gikk sammen og ba om midler.

— Miljøfokus har vært ganske lavt i politiet. Det skal egentlig være én person med ansvar for miljø saker på lensmannskontorene, men dette arbeidet kommer ofte i annen rekke. Når det opprettes en egen stilling her er det et sterkt signal om man vil satse på miljø. Vi håper erfaringene herfra kan brukes for å opprette lignende stillinger andre steder, sier Haaverstad.

Han har ett års fartstid i Økokrim, hvor han var del av Miljøteamet. Mange av sakene han etterforsket dreide seg om faunakriminalitet. Det er erfaring som kommer godt med i Trillemarka.

OVER 130 RØDLISTEARTER Å PASSE PÅ

Verneområdet har mange gamle skoger, som er lite berørt av mennesker i nyere tid. Det spenner over store høydeforskjeller med betydelige variasjoner i klima og landskap. Det gir grunnlag for et rikt artsmangfold. Over 130 rødlistearter er registrert i området. Her finnes sjelden mose, lav og

sopp. Seks av Norges syv hakkespetter lever her. En rekke forskjellige ugler, fjellvåk, musvåk, tårnfalk og fiskeørn hekker i området. Kongeørn observeres jevnlig. Om vinteren er gaupespor i snøen intet uvanlig syn. Med så mange utrydningstruede dyr øker faren for ulovlig jakt.

— Vi har markert noen av hekkeplassene for rovfugl på kartet, slik at folk kan observere dem. Det er alltid en fare for at kriminelle som er ute etter dyr til utstopping skal komme. Samtidig ønsker vi jo at folk skal kunne glede seg over det rike dyrelivet i Trillemarka. En av mine oppgaver blir å holde oppsikt med at det ikke går ut over dyrene, sier Haaverstad.

DYRT Å VÆRE MILJØKRIMINELL

Vi tar en liten tur ut i skogen rett overfor Prestfoss. Smeltende snø ligger som våt

Å BØTELEEGGE

Haakon Haaverstad skal etterforske miljøkriminalitet i Trillemarka.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

sørpe på stien og avslører spor etter ATV-er, motoriserte firehjulinger. Det er ingen hemmelighet at interessen for utmarkskjøring er stor noen steder. Å hindre at det skjer inne i skogreservatet blir en utfordring. Snøen har allerede lagt seg i høyden. Om kort tid er snøskuttersesongen i full gang.

— I vinter kommer vi til å jobbe en del med motorferdsel. Det har vært mye ulovlig utmarkskjøring i områdene her. Vi kommer til å være ute og patruljere og ha kontroller. Vi kommer også til å følge opp tips vi får om ulovlig kjøring. Dette kommer vi til å slå hardt ned på. Bøtene for slik kjøring er blitt ganske høye, sier Haaverstad.

Bøtene for kjøring på snødekt mark begynner på 10 000 kroner og øker det dersom det er skjerpende momenter. Kjøring på barmark gir enda høyere forelegg, det samme gjør kjøring i verneområder.

— Generelt har bøtesatsene for miljøkriminalitet økt en del de siste årene, sier Haaverstad.

FRYKTER IKKE TRUSLER

Striden om vern av Trillemarka fikk enkelte grunneiere i bygdene her til å se rødt, noe forskeren Tom Hellik Hofton har fått føle på kroppen. Hofton er blant de biologene som har arbeidet mest med registreringer av naturverdiene i Trillemarka. I Natur & miljø's utgave i september sto han frem og fortalte om flere tilfeller av trusler fra grunneiere. Det mest graverende var en grunneier som fyrte av skremmeskudd etter å ha kommet med trusler. Vi spør Haaverstad om han frykter represalier fra folk her oppe når han skal håndheve loven i et reservat mange ikke ønsker.

— Jeg tenkte faktisk på det før jeg kom

hit. Nå er det ikke uvanlig at vi politifolk blir truet, og ofte kommer truslene fra farlige kriminelle. Men jeg tror ikke det blir noe problem her. Jeg har overhodet ikke fått noen trusler hittil, sier Haaverstad.

VIKTIGERE ENN VI FORSTÅR

For ham er det et svært meningsfullt arbeid han er gått i gang med. Det handler om en større sammenheng, der mennesket står i avhengighet til naturen, en avhengighet mange ikke er klar over.

— Naturen er ekstremt viktig for oss mennesker. Antagelig er den langt viktigere enn vi forstår. Den greier seg nok fint uten oss, men vi kan ikke klare oss uten den. Vi får ikke tak i alt vi trenger på et kjøpesenter, og det man får tak i der kommer jo i bunn og grunn fra naturen. Derfor er det viktig å ta vare på en levende natur, sier han.

**Norges
Naturvernforbund**

Friends of the Earth Norway

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge
Tlf: 23 10 96 10
Faks: 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvernforbundet.no
Internett: www.naturvern.no

Kontingent: Ny medlem 200,-, hovedmedlem kr 350,-
Pensjonister og studenter: kr 175,- ny medlem 100,-
Familiemedlemskap: kr 420,- nye medlemmer 300,-
Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-
Livsvarig medlemskap: kr 7000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem
av det lokal- og fylkeslag vedkommende sokner til.

ØSTFOLD: E-post: ostfold@naturvern.no

Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS:

Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48, E-post: noa@noa.no
Kontaktperson: Laila Holmen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvern.no

OPPLAND: E-post: oppland@naturvern.no
Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04, Faks: 32 75 84 91.

E-post: buskerud@naturvern.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvern.no

Fylkessekretær: Hans Ivar Nesse. Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54.

E-post: telemark@naturvern.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvern.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvern.no
Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen.

Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks: 55 30 06 50,

E-post: hordaland@naturvern.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvern.no

Leder: Hans-Christian Hansen. Tlf: 482 03 226

MØRE OG ROMSDAL:

E-post: moreromsdal@naturvern.no

Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG:

Tlf: 73 51 52 24, Faks: 73 51 27 27

E-post: sortrondelag@naturvern.no

Fylkessekretær: Staffan Dovärn

NORD-TRØNDELAG:

E-post: nordtrondelag@naturvern.no

Leder: Per Flatberg, Tlf: 905 15 046

NORDLAND: E-post: nordland@naturvern.no

Leder: Erling Solvang, Tlf.: 952 54 075

TROMS: E-post: troms@naturvern.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvern.no

Leder: Vera Eriksen, tlf. 920 32 112

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson:

Gunnar Album. E-post: album@online.no, Tlf:

75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf:

23 32 74 00, Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ingeborg Gjærum

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen
dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 15.

E-post: sa@naturvern.no

Debatt

Betraktninger om småviltjakt

■ ■ På nytt blir det i år konstatert at det er dårlig med ryper i fjellet. Dårlig smågnagerår, lite insekter i klekkeperioden og dårlig vær er noe av årsaken, men i Rana er dette en bi-ting. Hovedårsaken er at avlsgrunnlaget er borte. Så blir spørsmålet: Hvorfor? Her er det flere årsaker som er spesielle for Ranadistriktet:

1. For stort jaktpress.

- Det har i mange år vært for mange jegere på et alt for lite område. I motsetning til tidligere trener jegere hele året og er mye bedre skyttere enn før.
- Økt tilgjengelighet til nye jaktområder. Utbygging av anleggsveier i fjellheimen i Rana på sekstitallet medførte at nye områder ble lett tilgjengelig med bil og jaktpresset økte radikalt.
- Neddemming av store produktive områder for ryper som i Akersvass- og Kalvassområdet ødelegger for bestanden.
- Økt tilgjengelighet i form av økt fritid for jegere.

2. Økt hyttebygging i fjellet.

Store, nye hytteområder i fjellet i Rana medfører at andre predatorer enn jegere kommer til området. I det siste har store flokker med kråker streift i fjellet hele året. Økt hyttebygging medfører økt etterlatenskap av matrester rundt hyttene, noe kråkene gjør seg nytte av. Når vi så vet at kråker har rypeegg høyt oppe på menyen, går dette ut over rypebestanden.

Rypa i Rana går enda tøffere tider i møte, ifølge innsenderen.

FOTO: ATLE G/FLICKR.COM

3. Bortfall av mye fjellbjørk.

I en periode var det i fjellet i Rana enorme mengder av frostmåler, med den følge at fjellbjørka totalt kollapset. Til og med lyngen ble spist opp av åmen. Tilgangen på mat til rypa i form av lyng og bær ble radikalt redusert.

4. For lang sesong.

Jakt sesongen i Rana varer fra 10. september til 1. mars, nesten et halvt år. Økt tilgjengelighet med bil og snøscooter medfører at det kan jaktes hele perioden. Før varte jakt sesongen fra 15. september til veiene snødde igjen. Når bussen til Umbukta stanset på grunn av snøen i slutten av oktober, var jakt sesongen over.

Hva bør så gjøres for å øke bestanden av ryper i Ranadistriktet? Det går ikke an å reversere utbyggingen av hytteområder, oppdemming av vassdrag og bygde anleggsveier i Rana. Den eneste muligheten er å begrense uttaket av ryper slik at bestanden kan ta seg

opp.

Vinterjakta bør avskaffes. Rypa som overlever nyåret danner grunnlaget for neste sesongs produksjon. Deretter bør jakt tiden endres. Start jakt sesongen 1. oktober og avslutt den 1. desember. To måneders rypejakt bør være nok for de fleste jegere.

Dette blir selvfølgelig ikke populært blant jegere, men ofte er det nødvendig å iverksette strenge tiltak for å kunne holde en jaktbar stamme, noe som vel alle, både jegere og ikke-jegere, er interessert i. Å gå i fjellet og se ryper og annet vilt er faktisk helsebot og det går an selv om du ikke har børsa på skuldra.

Jeg håper de som er forvaltere av jakt, fiske og friluftsliv tenker over at det rapporteres at det blir mindre og mindre ryper i distriktet. Her i Ranadistriktet er det like før at rypa bør komme som rødlisteart!

Snorre Petersen

Småviltjeger i 50 år

Send debattinnlegg til Natur & miljø!
redaksjonen@naturvern.no

Verneforslag for eventyrskoger

Det første verneforslaget for eventyrskogene har kommet fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) med svært verneverdige områder ut fra friluftsverdier.

Tekst og foto: MARTIN ØDEGAARD
mo@naturvern.no

— Markaloven stiller krav om dokumentasjon til områdene som skal vernes, derfor har vi i første omgang foreslått tolv områder, sier daglig leder i NOA, Gjermund Andersen.

Etter at Markaloven ble vedtatt i vår har Naturvernforbundets markagruppe vært i sving med å registrere verneverdige områder.

Mange av definisjonene på eventyrskog i loven er tatt direkte fra NOAs innspill. Andersen ramser opp ord som variasjon, mangfold, skogrom, kulturminner, vannets virkninger og fravær av støy som elementer i definisjonen av eventyrskog.

— Og det er den gamle skogen som har disse egenskapene, forklarer Andersen.

Han mener at det er samlet meget god dokumentasjon, og er spent på hvordan departementet vil motta verneforslaget deres.

Andersen forklarer at metoden å jobbe på er den samme som man i sin tid brukte i arbeidet med å verne Trillemarka, bare med andre begrunnelser.

NYBROTTSARBEID

— Dette har aldri blitt gjort før, at man skal vurdere skogområder etter opplevelse og friluftsliv. Så det må jo nødvendigvis bli litt subjektivt. Vi er spent på hvilke fagfolk departementet benytter seg av og hvordan de løser det, sier Andersen.

— Vi brøyter nytt land her. Men at man

ikke har hatt et større spenn av virkemidler til rådighet for å verne det som er nærområdet til en fjerdedel av Norges befolkning er helt skandaløst, mener Andersen.

Han sier de begynte å registrere eventyrskoger i 2002. Men mesteparten av registreringene til deres "verneplan 1" er gjort i sommer.

— Vi begynte for alvor i vår, for vi var ganske sikre på at Markaloven kom til å gå gjennom, sier Andersen.

Han tror likevel at løpet framover vil ta tid. Andersen anslår at dersom deres forslag til områder som skal vernes går gjennom, så kan de kanskje bli vedtatt i statsråd til neste vinter. Registreringene må nemlig gjøres om våren og sommeren, når det er barmark.

VILJEN SOM TELLER

Andersen forteller at Markagruppa vil fortsette områdere registreringene. Han mener at dersom de første registreringene går gjennom, vil man kunne si at metoden er godkjent og verifisert.

— Og da kan vi fortsette registreringene på samme måte, sier Andersen som på sikt tror at det kan føre til en soneinndeling av Marka.

— Da kan man godta plantasjeskogbruk enkelte steder, men man skal ikke ha det overalt.

Han sier at de har flere områder på 3,5-4,5 kvadratkilometer som de ønsker å verne. Til sammen er det 150 eventyrskogområder, men Andersen har ikke tro på at man klarer å verne alle sammen.

Han sier han har et langsiktig mål om å få til en modell hvor man har en biologisk grunnmur med skog som er vernet. Og videre et lag med opplevelsesvern, hvor det kan tillates litt skogbruk.

— Nå er lovverket på plass, og da må gjennomføring, politisk vilje og penger på plass for å få ordnet vernet, sier Andersen. Han vet at det allerede er planlagt hogster i minst to av områdene de har foreslått.

Fakta

Eventyrskoger

De tolv områdene som er inne i Naturvernforbundets første verneforslag er følgende:

Langvassbrenna i Jevnaker
Spålsberget i Ringerike
Kjerringkollen i Ringerike
Velohøgda i Ringerike
Haklomana i Oslo
Kobberhaugen i Oslo (kjerneområdet)
Vindernhøgda - Dølerudhøgda i Oslo
Svartdalen i Oslo
Nordre Langvann - Griseputten i Nittedal og Oslo
Trollvann - Grefsenkollen i Oslo
Småvasslia - Verkensmosan - Blåfjell i Asker og Røyken
Øskjevallsbrenna - Bukkelia i Hole

Vil verne kystnatu

Det er vernet svært mye fjellnatur og skog i Norge, men fremdeles har det ikke vært noe særlig vern av kystområder. Naturvernforbundet jobber nå med å få opprettet flere kystnasjonalparker.

— Det er vernet små lommer av kystnatur, men vi mangler de store sammenhengende områdene, sier Mads Løkeland, som sitter i styret til Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag.

— Det er så mye press på naturen nå, og om noen år kan det bli enda vanskeligere å få gjort noe.

Han peker på utbyggingspress fra vindkraft, småkraft, hyttebygging i strandsonen og nye veier som eksempler på press områdene står ovenfor.

Det er de sammenhengende områdene med fjell-, kyst- og fjærområder Løkeland ønsker at skal få vern. Han vil ikke gå spesielt inn på noen arter, men sier at med den variasjonen landskapet representerer kan hubroen være en viktig art.

TRE OMRÅDER

Løkeland ser for seg tre områder i Trøndelag som kan falle inn som kystnasjonalparker. Det ene området er allerede foreslått som Daaipma nasjonalpark av lokale

ordførere i fem kommuner: Åfjord, Osen, Roan, Flatanger og Namdalseid. Et annet aktuelt område ligger i Bjugn, Åfjord, Rissa og Verran, mens det siste ligger på grensa mellom Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal i kommunene Hemne, Snillfjord, Agdenes og Orkdal.

Løkeland viser til at i sistnevnte områder finnes det flere større og mindre lommer med inngrepsfri natur, og at området har tre kraftlinjer hvor konsesjonen går ut 1. januar 2012.

— Man kan tenke seg at kraftlinjene kan bli lagt om når konsesjonen går ut, enten i sjøen eller i bakken, eventuelt i en ny rute, sier han.

FJERNE VEIER

I uttalelsen om kystnasjonalparker som ble vedtatt på Naturvernforbundets landsmøte i august, heter det at det bør bli lagt opp en plan for å reversere eksisterende inngrep i verneområdene. Det kan for eksempel dreie seg om å legge om kraftlinjer og fjerne veier.

Løkeland sier at han tror det er mulig å fjerne skogsbilveier, og viser at han har sett på flere områder hvor det kan være mulig å føre disse tilbake.

— Det er mange skogsbilveier i fjellom-

råder, og det er ikke alle som trengs. Jeg tror man kan gjenvinne mye med moderat omlegging, sier han. Men Løkeland innrømmer at det kan bli verre å reversere vann-

70 miljøagenter på landsmøte

Miljøagentene holdt sitt landsmøte i midten av oktober med rekordoppslutning. Man hadde håpet på 40 påmeldte, men endte opp med 70.

Alle Miljøagentene som var med, stemte over hva som skulle være det viktigste de neste to årene. Det viktigste temaet fra landsmøtet var at man måtte ta vare på miljøet. Ellers kom også utrydningstruede dyr og økologisk mat høyt oppe på lista over viktige tema.

Av oppdrag som miljøagen-

ter kan utføre var det å holde en miljøvennlig bursdag det som ble høyest prioritert. Men også å være miljøjournalist og fortelle folk i lokalavis og lokalradio om hvor viktig det er å ta vare på miljøet, samt innsamling til Miljøagenter på Sri Lanka kom høyt opp. De aktivitetene som landsmøtet mente skulle være de viktigste det kommende året var FNs internasjonale barnekonferanse Tunza, samt å protestere mot utbygging hvor det finnes truede arter.

FOTO: LIZ PALM

ren

Innsjøen Holden i Verran i Nord-Trøndelag er foreslått som en del av Dåpma nasjonalpark.

FOTO: KRISTIAN S. AAS

kraftutbygginger.

Løkeland sier at de nå jobber med å få prosjektet på beina.

Nye hummerreservater?

I Arendal har det i flere år vært hummerreservater medsvært gode resultater. Nå ønsker fylkeslaget i Vest-Agder reservater mellom Kristiansand og Flekkefjord.

Torbjørn Fredriksen i fylkeslaget sier at det var riktig å ta opp spørsmålet under hummerfisket og opp mot naturmangfoldsåret i 2010.

— Det er viktig at man også ser på mangfoldet i sjøen, og at dette kobles opp mot overfiske og oppdrett.

Fredriksen forteller at de har hatt møte med både fiskere og forskere utenfor Kristiansand, og at begge gruppene var positive til å opprette hummerreservater.

LEDERS HJØRNE

Vi har ikke tiden eller veien

Åtte år tok det fra verdens miljøvernministre signerte Kyoto-protokollen i 1997 til den ble internasjonal lov. Avtalen skal redusere de rike landenes utslipp fram mot 2012. Får vi ikke på plass Kyoto-protokollen Part Two raskt, risikerer vi lovløse tilstander på klimafronten fra 1. januar 2013.

"No more bla bla bla, we want action now". Miljøaktivistenes rop runget gjennom Bergens gater i mai 1990. Anledningen var miljøkonferansen som la grunnlaget for Rio-toppmøtet i 1992 og senere Kyoto-protokollen.

17 år etter Rio skulle verden se frelsen i København. Nå er sjansen stor for at vi serveres svulstige taler om hvor alvorlig klimatrusselen er og hvor viktig det er med handling nå!

Statsledere vil legge fram ambisiøse mål om kutt i utslippene fram mot 2050. For de fleste av dem er det da snakk om livet etter døden.

København står altså i fare for ikke å levere det byen skulle, en juridisk forpliktende avtale som gjør store innhugg i rike lands utslipp på kort sikt. Spørsmålet nå er hva som skal være den videre veien og hvor lang tid vi skal bruke på å gå den.

Erfaring tilsier at det tar tid å få på plass internasjonale klimaavtaler. Deretter tar det lang tid å få tatt dem i bruk. Skal vi unngå lovløshet i 2013 har vi verken tiden eller veien.

Allerede nå er det millioner av mennesker som rammes av sult, flom, ekstremvær og tørke. Kriser som kan være forårsaket av klimaendringene.

Det er en avgrunn mellom det de fattigste ber om og det de rike vil gjøre. Derfor brøt de afrikanske landene deler av forhandlingene nylig. De gikk til slutt med på å forhandle videre, dessverre slapp de rike å skjerpe seg. Frekkhetens nådegave hadde USA som nærmest ba de afrikanske landene stille seg i skammekroken etter bruddet.

For to år siden ble verden enig

om et veikart som skulle gi fred for klimaendringene. Nå risikerer vi at København bare fører til at veikartet tegnes igjen.

Tre ting må på plass. De rike landene må ikke bare anerkjenne at de har et historisk ansvar for å ha brakt verden opp i et uføre, de må ta ansvaret og gjøre noe med det også. Det betyr kutt i utslippene i tråd med det forskerne sier. Med dagens løfter fra rike land får vi i verste fall kutt på en fjerdedel av dette.

Dernest må de rike landene åpne sparegrisen og sende penger sørover som utviklingslandene kan bruke til å tilpasse seg de klimaendringene vi ikke lenger kan stoppe, og sikre en velstandsutvikling med langt lavere utslipp enn vi har hatt.

Det tredje er at det må få alvorlige konsekvenser å bryte avtalen. Stadig flere snakker om å forlate Kyotoprotokollen og imøtekomme USAs ønsker om en løsere avtale. Kyotoprotokollen er, tross mange svakheter, en av de mest forpliktende miljøavtalene denne verden har. Vi kan ikke kaste den over ripa før vi har noe som er minst like forpliktende.

Er alt håp ute? Nei, la oss feste vår lit til tidligere forskere hos det Internasjonale energibyrået (IEA). Verden er mye nærmere å gå tom for olje enn IEA hevder i sin nye rapport, sier de. Dersom de tidligere IEA-forskere har rett er det en god klimanyhet. Da vil tomme oljebrønner sikre utslippskutt og omstilling langt raskere enn det internasjonale klimadiplomati har klart på 17 år.

Lars Haltbrekken

Leder, Norges
Naturvernforbund

Hei mamma, du kaster vel
ikke de gamle blinkeskoene
mine i søpla?

Miljøagenter har rett til å si ifra, fordi de er med på å
forme sin egen framtid. Du kan melde inn ditt barn på
www.miljoagentene.no

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, **VELDIG** SKUFFET

Visste du at ?

ALLE DUPPEDITTER som går på strøm kan inneholde miljøgifter. De må derfor ikke kastes i restavfallet, men leveres tilbake i butikken når de er ødelagt.

DET ER mange ting vi ikke tenker på som går på strøm. Bare tenk på bursdagskort som spiller musikk eller blinkesko som lyser.

FLERE OG flere leker går på strøm. Neste gang du er i en lekebutikk, sjekk hvor mange leker som lager lys, lyd eller rører på seg.

NÅR ET elektronisk produkt leveres til butikken kan man bruke over 90 prosent av det om igjen.

ALLE HUSHOLDNINGER i Norge kaster i gjennomsnitt 5,5 kilo småelektronikk rett i restavfallet.

MILJØGIFTENE FRA EE-avfall kan føre til at blant annet fjellreven, isbjørnen og mange fuglearter ikke kan få barn.

DU KAN LEVERE småelektrisk avfall i alle butikker som selger tilsvarende produkter.

5 på Stortinget:

Miljøagenten Martine var på Stortinget og undersøkte om politikerne våre var flinke med elektronisk avfall.

SPØRSMÅL:

1. Vet du hva du skal gjøre med et elektrisk produkt som ikke virker lenger?

2. Har du noen gang kastet et EE-produkt i restavfallet?

Olav Gunnar Ballo, SV:

1. – Ja, det er spesialavfall, så det ville jeg tatt med til et mottak for spesialavfall.
2. – Jeg har vel kastet noen batterier som ikke skulle der, men vi er mye flinkere nå.

Siv Jensen, FrP:

1. – Noe kan leveres til forhandler, mens andre ting må leveres på et mottak for spesialavfall.
2. – Ja, før jeg ble opptatt av det. De siste årene har jeg vært kjempeflink.

Erna Solberg, Høyre:

1. – Det skal leveres tilbake til butikken, så sørger de for at det blir håndtert på riktig måte.
2. – Jeg har nok gjort det før, men ikke nå lenger. Nå leveres alt.

Inger Enger, SP:

1. – Jada, det skal man levere i butikken.
2. – Nei, det har jeg aldri gjort.

Eirin Faldet, AP:

1. – Det leverer jeg på et spesielt sted hvor det blir tatt hånd om på en forsvarlig måte.
2. – Ja, jeg har dessverre det. Batterier har jeg kastet.

Hardangervidda, 1966: Vern av Norges unike høyfjellsnatur har alltid stått sentralt for Norges Naturvernforbund. Bildet er tatt på en tur mellom Sandhaug og Litlos på Hardangervidda, et område som i 1981 ble en del av Hardangervidda nasjonalpark. Hardangervidda er vår største nasjonalpark, har Europas største villreinflokker, og er den sørligste utposten for mange arktiske dyr. Turisme og motorferdsel er to av dagens trusler mot naturmangfoldet på vidda, og det er frykt for at utbyggingen av Hardangerbrua kan føre til økt biltrafikk på riksveg 7 over vidda. Dette kan påvirke sky arter, som for eksempel villreinen, negativt.

1997: Gore i Kyoto

Den gjeldende internasjonale klimaavtalen ble fremforhandlet i Kyoto i Japan i 1997. Bildet viser en noe nervøs amerikansk visepresident rett før hans tale. Ti år senere skulle han få Nobels fredspris for sin informasjonsinnsats om klimaendringer.

2007: 15 mrd til skog

På klimatoppmøtet på Bali i 2007 annonserte Norge opprettelsen av et fond på 15 milliarder kroner til bevaring av skog. Bård Lahn, Lars Løvold og Lars Haltbrekken var svært fornøyde med dette.

Naturkalenderen 2010

VERDT Å TA VARE PÅ?

Støtt oss i kampen for truet natur! Vi har valgt ut praktfulle bilder av arter og naturtyper vi krever beskyttelse for.

Medlemmer: 150,-
Andre: 200,-

Bestill nå!

Få økologisk handle-
nett til en verdi av kr.
100,- på kjøpet! Ved
kjøp av 3 eller flere.

- salg@naturvern.no
- 91 91 48 30 / 23 10 96 10
- www.naturvern.no/butikk

Forsendelse med faktura kr 88,- per
bestilling, ved betaling med kort kun kr
48,- (mulig i nettbutikk).

**Norges
Naturvernforbund**

Landbruks- og matdepartementet – satser på skog, energi og klima!

Økt produksjon og bruk av bioenergi er et høyt prioritert område for Landbruks- og matdepartementet, og kommer klart til uttrykk i departementets strategi for næringsutvikling (2007-2009) – Ta landet i bruk! og i St.meld. nr. 39 (2008-2009) Klimautfordringene – Landbruket en del av løsningen.

HOVEDVIRKEMIDLER

- *Bioenergiprogrammet* er departementets viktigste virkemiddel når det gjelder satsingen på bioenergi. Programmet forvaltes av Innovasjon Norge (<http://www.innovasjon Norge.no>). Hovedformålet med programmet er å fremme produksjon av biobrensel og leveranse av ferdig varme basert på biomasse fra landbruket. Under programmet gis det støtte til; - forstudier og forprosjekter; - investeringer innen flisproduksjon, varmesalg og gårdsanlegg; - biodrivstoff; - kompetanse og utredninger.
- *Tilskudd til uttak av skogsvirke til energiproduksjon.* I 2009 er det etablert en ordning for å gi tilskudd til uttak av trevirke fra skog og kulturlandskap til energiproduksjon, herunder virke fra førstegangs tynning, lauvskoghogster, ungskogpleie og hogstavfall. Tilskuddet rettes mot skogeier og gis på basis av driftskostnader og behandlet areal etter nærmere angitte satser og vilkår. Ordningen forvaltes av Statens landbruksforvaltning (www.slf.dep.no).

Bioenergi er en fornybar og CO₂-nøytral energibærer som bidrar til å dekke opp landets energibehov, til sysselsetting og økt verdiskaping i distriktene. Videre kan mer produksjon av bioenergi bidra til å hindre gjengroing av verdifullt kulturlandskap. Bruk av bioenergi til erstatning for fyringsolje er også et kostnadseffektivt klimatiltak.

LMD oppfordrer til å satse på økt landbruksbasert produksjon og bruk av bioenergi!

